

ROVNOSŤ V EÚ 20 ROKOV OD ZAČATIA VYKONÁVANIA SMERNÍC O ROVNOSTI –

V stanovisku FRA 1/21 je vyjadrený rozsah a povaha skúseností s nerovnosťou a diskrimináciou zažitých v celej EÚ. Uvádzajú sa v ňom dôvody diskriminácie a oblasti života, na ktoré sa vzťahuje smernica o rasovej rovnosti a smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní, ako aj navrhovaná smernica o rovnakom zaobchádzaní. Bolo vydané 30. apríla 2021. V tomto súhrne sa uvádzajú hlavné odporúčania („kľúčové zistenia a stanoviská“) uvedené v stanovisku agentúry FRA 1/21.

STANOVISKO AGENTÚRY FRA 1/2021 – SÚHRN

6

Vykonávanie zásady rovnakého zaobchádzania v súlade so smernicou o rasovej rovnosti a smernicou o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní

11

Zohľadnenie nerovnej ochrany pred diskrimináciou v právnych predpisoch EÚ

14

Rozpoznávanie potenciálnych nových spôsobov diskriminácie

15

Neoznamovanie diskriminácie a nedostatok informovanosti o právach

20

Vývoj úlohy subjektov pre rovnaké zaobchádzanie

23

Podpora získavania a používania údajov o rovnosti vrátane správneho uplatňovania všeobecného nariadenia o ochrane údajov

26

Získavanie údajov o rovnosti podľa všeobecného nariadenia o ochrane údajov

© Agentúra Európskej únie pre základné práva, 2022

Reprodukcia je povolená pod podmienkou uvedenia zdroja.

Pri každom použití alebo reprodukcii fotografií alebo iného materiálu, na ktoré sa nevzťahujú autorské práva Agentúry Európskej únie pre základné práva, je nevyhnutné vyžiadať si povolenie priamo od držiteľov autorských práv.

Agentúra Európskej únie pre základné práva ani žiadna osoba konajúca v mene Agentúry Európskej únie pre základné práva nie je zodpovedná za prípadné použitie týchto informácií.

Luxemburg: Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2022

Print	ISBN: 978-92-9461-519-0	doi: 10.2811/32785	TK-03-21-509-SK-C
PDF	ISBN: 978-92-9461-494-0	doi: 10.2811/273910	TK-03-21-509-SK-N

Skratky

EDPB	Európsky výbor pre ochranu údajov
EDPS	európsky dozorný úradník pre ochranu údajov
Equinet	európska sieť vnútroštátnych orgánov pre otázky rovnosti
EÚ27	27 členských štátov EÚ
EÚ-MIDIS	Prieskum EÚ týkajúci sa menšín a diskriminácie
FRA	Agentúra Európskej únie pre základné práva
GDPR	všeobecné nariadenie o ochrane údajov
Charta	Charta základných práv Európskej únie
LGBTIQ	lesby, geovia, bisexuálne, transrodové, intersexuálne a queer osoby
UI	umelá inteligencia
ZFEÚ	Zmluva o fungovaní Európskej únie

AGENTÚRA EURÓPSKEJ ÚNIE PRE ZÁKLADNÉ PRÁVA,

majúc na pamäti Zmluvu o Európskej únii, najmä jej článok 6, pripomínajúc povinnosti stanovené v Charte základných práv Európskej únie (ďalej len „charta“),

v súlade s nariadením Rady č. 168/2007 z 15. februára 2007, ktorým sa zriaďuje Agentúra Európskej únie pre základné práva, najmä s článkom 2, s cieľom agentúry „poskytovať pomoc a odborné poznatky v oblasti základných práv príslušným inštitúciám, orgánom, úradom a agentúram Spoločenstva a jeho členských štátov pri vykonávaní práva Spoločenstva, aby im pomohla plne rešpektovať základné práva pri prijímaní opatrení alebo rozhodovaní o postupe v ich príslušných oblastiach právomocí“,

so zreteľom na článok 4 ods. 1 písm. d) nariadenia Rady č. 168/2007, podľa ktorého agentúra „pre inštitúcie Únie a členské štáty pri vykonávaní práva Spoločenstva vypracúva a uverejňuje závery a stanoviská ku konkrétnym témam, a to na vlastný podnet alebo na žiadosť Európskeho parlamentu, Rady alebo Komisie“,

so zreteľom na správy Európskej komisie z rokov 2014 a 2021 o uplatňovaní smernice Rady 2000/43/ES z 29. júna 2000, ktorou sa zavádza zásada rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na rasový alebo etnický pôvod (ďalej len „smernica o rasovej rovnosti“), a smernice Rady 2000/78/ES z 27. novembra 2000, ktorá ustanovuje všeobecný rámec pre rovnaké zaobchádzanie v zamestnaní a povolani (ďalej len „smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní“),

berúc do úvahy, že podľa článku 17 smernice o rasovej rovnosti správa Komisie „vezme podľa potreby do úvahy názory Európskeho strediska pre sledovanie rasizmu a xenofóbie“, ktoré nahradila Agentúra Európskej únie pre základné práva,

vychádzajúc z dôkazov, ktoré získala a analyzovala Agentúra EÚ pre základné práva, a to aj vo svojich rozsiahlych prieskumoch, ako aj vo svojich tematických a výročných správach, nadväzujúc na skorší podrobný dokument poskytnutý Európskej komisii v tomto kontexte, PREDKLADÁ TOTO STANOVISKO:

KLÚČOVÉ ZISTENIA A STANOVISKÁ

V článku 17 ods. 1 smernice 2000/43/ES (smernica o rasovej rovnosti) a článku 19 smernice 2000/78/ES (smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní) sa Európskej komisii udeľuje mandát každých päť rokov vypracovať správu Európskemu parlamentu a Rade o uplatňovaní týchto smerníc. V článku 17 ods. 2 smernice o rasovej rovnosti sa stanovuje, že správa Komisie musí podľa potreby vziať do úvahy názory Európskeho strediska pre sledovanie rasizmu a xenofóbie, teraz Agentúry Európskej únie pre základné práva (FRA).

Stanoviská prezentované v tejto správe dopĺňajú a niekedy opakujú predchádzajúce stanoviská týkajúce sa rovnosti, nediskriminácie a rasizmu, ktoré agentúra FRA dosiaľ vyjadrila vo svojej rozsiahlej práci¹. Tieto stanoviská sa týkajú situácie v oblasti rovnosti v EÚ – z rôznych dôvodov a v rôznych oblastiach života – do konca roku 2020.

Objektívne, spoľahlivé a porovnateľné údaje dokumentujúce skúsenosti s nerovnosťou a diskrimináciou sú základným nástrojom tvorby politiky na základe dôkazov. Stanovisko FRA 1/2021 vychádza z údajov vytvorených prostredníctvom prieskumov agentúry FRA a iných dôkazov, ktoré agentúra získala prostredníctvom svojej multidisciplinárnej výskumnej siete Franet a v spolupráci s európskou sieťou vnútroštátnych orgánov pre otázky rovnosti (Equinet).

V stanovisku FRA 1/2021 je vyjadrený rozsah a povaha skúseností s nerovnosťou a diskrimináciou zažitých v celej EÚ, a to s odkazom na dôvody diskriminácie a oblasti života, na ktoré sa vzťahuje smernica o rasovej rovnosti a smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní, ako aj v súvislosti s dôvodmi a oblasťami, na ktoré sa vzťahuje navrhovaná smernica o rovnakom zaobchádzaní².

Hlavnými zdrojmi údajov uvádzaných v stanovisku FRA 1/2021 je päť prieskumov agentúry FRA, ktoré sa týkajú rôznych dôvodov chránených právom EÚ a oblastí života, v ktorých k diskriminácii môže dôjsť. Agentúra FRA získava údaje z prieskumu priamo od osôb dotknutých diskrimináciou a tieto údaje ponúkajú jedinečný pohľad na to, že v mnohých členských štátoch EÚ nie sú k dispozícii rovnocenné údaje. Stanovisko FRA 1/2021 vychádza konkrétne z údajov a dôkazov z týchto zdrojov (pozri prílohu, v ktorej sa nachádza viac informácií o prieskumoch agentúry FRA):

- ★ **EÚ-MIDIS II: Druhý prieskum EÚ týkajúci sa menšín a diskriminácie** (2016)
- ★ **EÚ-MIDIS II: Život s tmavou pleťou v EÚ** (2018)
- ★ **EÚ-MIDIS II: Moslimovia – vybrané zistenia** (2017)
- ★ **EÚ-MIDIS II: Rómovia – vybrané zistenia** (2016)
- ★ **Druhý prieskum o diskriminácii a trestných činoch z nenávisťi namierených proti Židom v EÚ** (2018)
- ★ **Druhý prieskum EÚ týkajúci sa LGBTI** (2019)
- ★ **Prieskum o Rómoch a Travelleroch** (2019)
- ★ **Prieskum o základných právach** (2019)
- ★ *ad hoc* získavanie údajov o skúsenostiach s diskrimináciou v oblasti zamestnania a povolania na základe zdravotného postihnutia a veku
- ★ *ad hoc* získavanie údajov o postavení a fungovaní subjektov pre rovnaké zaobchádzanie, a to v spolupráci so sieťou Equinet.

V stanovisku FRA 1/2021 sa uvádzajú dôkazy agentúry FRA týkajúce sa skúseností s diskrimináciou z dôvodov a v oblastiach života, na ktoré sa vzťahuje smernica o rasovej rovnosti a smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní. Takisto sa tu uvádzajú dôkazy o skúsenostiach s diskrimináciou, ktoré sa netýkajú dôvodov ani oblastí života, na ktoré sa vzťahujú tieto dve smernice. Tieto informácie sú relevantné pre zdĺhavé rokovania týkajúce sa návrhu smernice Rady o vykonávaní zásady rovnakého zaobchádzania s osobami bez

¹ FRA (2021), „*Rovnosť, nediskriminácia a rasizmus*“.

² Európska komisia (2008), *Návrh smernice Rady o vykonávaní zásady rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na náboženstvo alebo vieru, zdravotné postihnutie, vek alebo sexuálnu orientáciu*, COM(2008) 426 final, Brusel, 2. júla 2008.

ohľadu na náboženstvo alebo vieru, zdravotné postihnutie, vek alebo sexuálnu orientáciu z roku 2008³.

V oddiele 4 stanoviska FRA 1/2021 sa skúma vývoj úlohy subjektov pre rovnaké zaobchádzanie v členských štátoch. Toto skúmanie je odpoveďou na odporúčanie Európskej komisie z roku 2018 o normách pre subjekty pre rovnaké zaobchádzanie⁴ a na potenciálny návrh právnych predpisov na posilnenie subjektov pre rovnaké zaobchádzanie, ktorý bol oznámený na rok 2022 v akčnom pláne EÚ proti rasizmu na roky 2020 – 2025⁵.

Z tohto hľadiska stanovisko FRA 1/2021 dopĺňa správu Európskej komisie z roku 2021 o uplatňovaní smernice o rasovej rovnosti a smernice o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní⁶ a sprievodný pracovný dokument útvarov Komisie o subjektoch pre rovnaké zaobchádzanie a vykonávaní odporúčania Komisie o normách pre subjekty pre rovnaké zaobchádzanie⁷.

V správe Európskej komisie sa analyzujú ťažkosti, ktoré majú členské štáty s výkladom ustanovení oboch smerníc, a obsahuje objasnenia Súdneho dvora Európskej únie v tejto oblasti. V pracovnom dokumente útvarov Komisie sa porovnáva situácia subjektov pre rovnaké zaobchádzanie s opatreniami navrhnutými v odporúčaní Európskej komisie o normách pre subjekty pre rovnaké zaobchádzanie.

V stanovisku FRA 1/2021 sa neanalyzuje judikatúra týkajúca sa diskriminácie, aby nedošlo k duplicitě so správou Európskej komisie o uplatňovaní týchto smerníc. Agentúra FRA sa vo svojej správe o základných právach zaoberá vybraným vývojom v oblasti judikatúry⁸ a vo svojej databáze o nenávisti voči moslimom pravidelne aktualizuje informácie o prípadoch a súdnych rozhodnutiach⁹. Preskúmaním európskych právnych predpisov v oblasti rovnosti sa poskytujú pravidelné aktuálne informácie o právnom a politickom vývoji v oblasti rovnosti a nediskriminácie¹⁰.

V stanovisku FRA 1/2021 sa napokon uvažuje o tom, ako možno údaje o rovnosti použiť ako nástroj na monitorovanie realizácie zásady rovnakého zaobchádzania v EÚ a jej členských štátoch.

-
- 3 Európska komisia (2008), *Návrh smernice Rady o vykonávaní zásady rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na náboženstvo alebo vieru, zdravotné postihnutie, vek alebo sexuálnu orientáciu*, COM(2008) 426 final, Brusel, 2. júla 2008.
 - 4 Európska komisia (2018), *Odporúčanie Komisie (EÚ) 2018/951 z 22. júna 2018 o normách pre subjekty pre rovnaké zaobchádzanie*, Ú. v. EÚ L 167, 2018.
 - 5 Európska komisia (2020), *Únia rovnosti: akčný plán EÚ proti rasizmu na roky 2020 – 2025*, COM(2020) 565 final, Brusel, 18. septembra 2020.
 - 6 Európska komisia (2021), *Správa Komisie Európskemu parlamentu a Rade o uplatňovaní smernice Rady 2000/43/ES z 29. júna 2000, ktorou sa zavádza zásada rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na rasový alebo etnický pôvod (smernica o rasovej rovnosti), a smernice Rady 2000/78/ES z 27. novembra 2000, ktorá ustanovuje všeobecný rámec pre rovnaké zaobchádzanie v zamestnaní a povolani (smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní)*, COM(2021) 139 final, Brusel, 19. marca 2021.
 - 7 Európska komisia (2021), *Pracovný dokument útvarov Komisie: Subjekty pre rovnaké zaobchádzanie a vykonávanie odporúčania Komisie o normách pre subjekty pre rovnaké zaobchádzanie*, SWD(2021) 63 final, Brusel, 19. marca 2021.
 - 8 FRA (2020), *Správa o základných právach 2020*, Luxemburg, Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie (Úrad pre publikácie). Pozri aj FRA (2020), *Správa o základných právach 2020 – výskum v jednotlivých krajinách*.
 - 9 FRA (2021), *„Databáza o nenávisti voči moslimom za roky 2012 – 2019 – prípady a súdne rozhodnutia“*.
 - 10 Európska sieť právnych expertov v oblasti rodovej rovnosti a nediskriminácie (2021), *„Preskúmania právnych predpisov“*.

**Spoločné prvky
a rozdiely medzi
smernicou
o rasovej rovnosti
(2000/43/ES)
a smernicou
o rovnakom
zaobchádzaní
v zamestnaní
(2000/78/ES)**

Spoločné prvky

- Oboma smernicami sa uplatňuje zásada rovnakého zaobchádzania.
- Stanovujú sa nimi rámce na boj proti diskriminácii.
- Zákaz diskriminácie zahŕňa priamu diskrimináciu, nepriamu diskrimináciu, obťažovanie a navádzanie na diskrimináciu.
- Zakazuje sa nimi diskriminácia v zamestnaní a povolani.
- Sú odôvodnené rozdiely v zaobchádzaní podľa základných a rozhodujúcich požiadaviek povolania.
- Obsahujú rovnocenné ustanovenia týkajúce sa pozitívneho konania, obrany práv, dôkazného bremena, viktimizácie, šírenia informácií, sociálneho dialógu, dialógu s mimovládnyimi organizáciami a sankcií.

Rozdiely

- Smernicou o rasovej rovnosti sa zakazuje diskriminácia na základe rasového alebo etnického pôvodu.
- V smernici o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní sa zakazuje diskriminácia na základe náboženstva alebo viery, zdravotného postihnutia, veku alebo sexuálnej orientácie.
- Smernicou o rasovej rovnosti sa zakazuje diskriminácia, pokiaľ ide o sociálnu ochranu vrátane sociálneho zabezpečenia a zdravotnej starostlivosti, sociálne výhody, vzdelanie a prístup k tovaru a službám, ktoré sú k dispozícii verejnosti, vrátane bývania, a ich poskytovanie.
- Smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní sa vzťahuje len na oblasť zamestnania a povolania.
- Podľa smernice o rasovej rovnosti sú členské štáty povinné určiť orgán na podporu rovnakého zaobchádzania. Smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní takúto povinnosť neobsahuje.
- Smernicou o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní sa ukladá povinnosť zabezpečiť primerané úpravy pre osoby so zdravotným postihnutím.

VYKONÁVANIE ZÁSADY ROVNAKÉHO ZAOBCHÁDZANIA V SÚLADE SO SMERNICOU O RASOVEJ ROVNOSTI A SMERNICOU O ROVNAKOM ZAOBCHÁDZANÍ V ZAMESTNANÍ

Z údajov a dôkazov, ktoré získala agentúra FRA, zhodne vyplýva, že ľudia v celej EÚ pravidelne zažívajú diskrimináciu z dôvodov a v oblastiach života, ktoré sú uvedené v smernici o rasovej rovnosti a smernici o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní, a to aj napriek tomu, že tieto smernice sú účinné od roku 2000.

Preto existujú pochybnosti o účinnosti opatrení a inštitucionálnych dojednaní, ktoré členské štáty prijali s cieľom presadzovať právne predpisy zamerané na nediskrimináciu, vrátane pravidiel, ktoré zaviedli, pokiaľ ide o účinnosť, primeranosť a odstrašujúci účinok sankcií v prípadoch diskriminácie (článok 15 smernice o rasovej rovnosti; článok 17 smernice o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní). Ďalšie nedostatky v uplatňovaní právnych ustanovení EÚ o nediskriminácii, ktoré zistili odborníci pracujúci v oblasti práva, súvisia so sankciami uplatňovanými v členských štátoch, ktoré v súčasnosti „nezaručujú účinnú nápravu, ani nemajú účinné odradzujúci efekt“¹¹.

Smernicou o rasovej rovnosti sa zakazuje priama a nepriama diskriminácia na základe rasového alebo etnického pôvodu. V článku 3, ktorý sa týka rozsahu pôsobnosti smernice, sa uvádza, že sa uplatňuje na zamestnanie a pracovný pomer, odborné vzdelávanie, pracovné podmienky a členstvo v organizáciách pracovníkov alebo zamestnancov; sociálnu ochranu vrátane sociálneho zabezpečenia a zdravotnej starostlivosti; sociálne výhody; vzdelanie a prístup k tovaru a službám, ktoré sú k dispozícii verejnosti, vrátane bývania, a ich poskytovanie.

V smernici o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní sa zakazuje priama a nepriama diskriminácia na základe náboženstva alebo viery, zdravotného postihnutia, veku alebo sexuálnej orientácie. V článku 3, ktorý sa týka rozsahu pôsobnosti smernice, sa uvádza, že sa uplatňuje na oblasti zamestnania a povolania, odbornej prípravy, pracovných podmienok a členstva v organizáciách zamestnancov alebo zamestnávateľov.

Pokiaľ ide o smernicu o rasovej rovnosti, údaje z prieskumov agentúry FRA naznačujú, že:

- Výskyt diskriminácie na základe rasového alebo etnického pôvodu je stále vysoký, jednak v priebehu času, ako aj v rôznych skupinách populácie v rôznych členských štátoch. Z údajov z prieskumu EÚ-MIDIS II napríklad vyplýva, že takmer jeden zo štyroch respondentov (24 %) sa v priebehu 12 mesiacov pred prieskumom cítil v roku 2016 diskriminovaný na základe svojho etnického alebo prisťahovaleckého pôvodu v jednej alebo vo viacerých oblastiach každodenného života. Z údajov z prieskumu EÚ-MIDIS I z roku 2007 vyplýva, že takmer jeden z troch respondentov (30 %) sa v priebehu 12 mesiacov pred prieskumom cítil diskriminovaný pre svoj etnický pôvod (v jednej alebo vo viacerých oblastiach života)¹². Zlepšenia metódy zberu vzoriek a uplatňovania váh návrhu vzoriek na analýzu údajov z prieskumu EÚ-MIDIS II do istej miery obmedzujú priamu porovnateľnosť medzi týmito dvoma prieskumami. Zistenia však ukazujú len malý pokrok v priebehu času, keďže percentuálne podiely zostávajú vysoké.
- Z údajov z prieskumov agentúry FRA vyplýva, že ľudia patriaci k etnickým menšinám alebo ľudia s prisťahovaleckým pôvodom (vrátane Rómov a Travellerov, moslimov, Židov a ľudí afrického pôvodu) pravidelne zažívajú vysokú mieru diskriminácie na základe svojho etnického alebo rasového pôvodu (ako aj na základe svojho náboženstva alebo viery) v rôznych oblastiach života. Napríklad v priebehu piatich rokov pred príslušným prieskumom sa pre svoj etnický alebo prisťahovalecký pôvod cítilo diskriminovaných

¹¹ Equinet (2020), *Budúcnosť právnych predpisov v oblasti rovnosti v Európe – súhrnná správa online okrúhleho stola*, Brusel, sekretariát siete Equinet.

¹² FRA (2017), *EÚ-MIDIS II – Druhý prieskum EÚ týkajúci sa menšín a diskriminácie – hlavné výsledky*, Luxemburg, Úrad pre publikácie, s. 13; FRA (2010), *Prieskum EÚ týkajúci sa menšín a diskriminácie – správa o hlavných výsledkoch*, Úrad pre publikácie, s. 36.

41 % Rómov, 45 % osôb so severoafrickým pôvodom, 39 % subsaharských Afričanov¹³, 60 % Rómov a Travellerov¹⁴ a 25 % Židov¹⁵.

- Ľudia opisujú diskrimináciu ako opakujúcu sa skúsenosť: hoci niektorí ju zažívajú každý deň, priemerný počet skúseností s diskrimináciou je 4,6 prípadov ročne¹⁶.
- Výskyt diskriminácie na základe rasového alebo etnického pôvodu sa značne líši nielen medzi jednotlivými členskými štátmi, ale aj medzi rôznymi skupinami skúmanými v jednej krajine. Napríklad Rómovia a Travelleri, ľudia afrického pôvodu a prisťahovalci a potomkovia prisťahovalcov zo severnej Afriky zažívajú vyššiu mieru diskriminácie než iné skupiny skúmané v tej istej krajine¹⁷.
- Viditeľné známky odlišnosti – napríklad farba pleti, fyzický vzhľad alebo nosenie tradičného či náboženského odevu (napr. šatiek na hlave) na verejných miestach – sú príčinou mnohých prípadov nerovného zaobchádzania s ľuďmi afrického pôvodu, Rómami a moslimskými ženami v celej EÚ¹⁸.
- Hoci rómski respondenti a ľudia afrického pôvodu väčšinou uvádzali, že sa stretli s diskrimináciou na základe fyzického vzhľadu, prisťahovalci a potomkovia prisťahovalcov zo severnej Afriky a Turecka uvádzali najmä skúsenosť s diskrimináciou na základe mena alebo priezviska¹⁹. Meno respondenta bolo hlavným dôvodom diskriminácie v prístupe k bývaniu a druhým najdôležitejším dôvodom vo všetkých ďalších oblastiach života, na ktoré sa prieskum vzťahoval.
- Skúsenosti s diskrimináciou sa líšia v závislosti od vekových kategórií a generácií, pričom napríklad potomkovia prisťahovalcov zo severnej Afriky uvádzajú, že zažívajú vyššiu mieru etnickej a náboženskej diskriminácie než prvá generácia prisťahovalcov²⁰. Toto zistenie môže takisto odrážať viacero faktorov vrátane vyššej informovanosti neskorších generácií o rovnosti a právach a/alebo vplyvu odlišného právneho postavenia a súvisiacich práv, ktoré požívajú potomkovia prisťahovalcov, a naopak nižšieho očakávania rovnakého zaobchádzania u prvej generácie prisťahovalcov. Tieto zistenia si však vyžadujú ďalšie skúmanie.
- V priemere neexistujú žiadne výrazné rozdiely medzi skúsenosťami žien a mužov s diskrimináciou na základe etnického alebo prisťahovaleckého pôvodu. V niektorých členských štátoch sú však v rámci cieľových skupín a naprieč nimi prítomné výrazné rozdiely medzi pohlaviami²¹.
- Väčšina respondentov zažíva rasovú diskrimináciu v práci alebo pri hľadaní zamestnania, a to najmä Rómovia a respondenti severoafrického pôvodu. Ľudia s pôvodom zo severnej a subsaharskej Afriky často zažívajú diskrimináciu v práci²².

¹³ FRA (2017), *EÚ-MIDIS II – Druhý prieskum EÚ týkajúci sa menšín a diskriminácie – hlavné výsledky*, Luxemburg, Úrad pre publikácie.

¹⁴ FRA (2020), *Rómovia a Travelleri v šiestich krajinách – prieskum o Rómoch a Travelleroch*, Luxemburg, Úrad pre publikácie; FRA (2017), *EÚ-MIDIS II – Druhý prieskum EÚ týkajúci sa menšín a diskriminácie – hlavné výsledky*, Luxemburg, Úrad pre publikácie.

¹⁵ FRA (2018), *Skúsenosti s antisemitizmom a jeho vnímanie – Druhý prieskum o diskriminácii a trestných činoch z nenávisťi namierených proti židom v EÚ*, Luxemburg, Úrad pre publikácie, s. 60. V druhom prieskume zameranom na antisemitizmus sa uvádzajú údaje o diskriminácii len za 12 mesiacov.

¹⁶ FRA (2017), *Druhý prieskum EÚ týkajúci sa menšín a diskriminácie – hlavné výsledky*, Luxemburg, Úrad pre publikácie, s. 14.

¹⁷ Tamže, s. 29 – 32.

¹⁸ Tamže, s. 32.

¹⁹ Tamže, s. 36.

²⁰ FRA (2017), *Druhý prieskum EÚ týkajúci sa menšín a diskriminácie – hlavné výsledky*, Luxemburg, Úrad pre publikácie, s. 30. FRA (2017), *Druhý prieskum EÚ týkajúci sa menšín a diskriminácie: Moslimovia – vybrané zistenia*, Luxemburg, Úrad pre publikácie, s. 24.

²¹ FRA (2017), *Druhý prieskum EÚ týkajúci sa menšín a diskriminácie – hlavné výsledky*, Luxemburg, Úrad pre publikácie.

²² Tamže, s. 34 a s. 38.

- Ďalšími oblasťami života, kde respondenti zažili mimoriadne vysokú mieru diskriminácie, je prístup k bývaniu a prístup k iným verejným alebo súkromným službám, ako je verejná správa, verejná doprava, obchody, reštaurácie alebo bary²³.

Pokiaľ ide o smernicu o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní, údaje z prieskumov agentúry FRA a *ad hoc* údaje agentúry FRA o skúsenostiach s diskrimináciou v zamestnaní a povolani na základe zdravotného postihnutia a veku získané na účely stanoviska FRA 1/2021 naznačujú, že:

- Odkedy Európska komisia zverejnila svoju správu o uplatňovaní smernice v roku 2014, sa v praxi dosiahol len malý pokrok²⁴: výskyt diskriminácie v zamestnaní na základe náboženstva alebo viery, zdravotného postihnutia, veku a sexuálnej orientácie je vo väčšine členských štátov EÚ naďalej vysoký.
- Podiel osôb, ktoré sa identifikujú ako lesby, gejovia, bisexuáli a transsexuáli (LGBT) a ktoré v roku 2019 pocítovali diskrimináciu pri hľadaní práce (11 %), je približne rovnaký ako podiel v roku 2012 (13 %). To isté platí pre podiel LGBT osôb, ktoré pocítovali diskrimináciu v práci (21 % v roku 2019 v porovnaní s 19 % v roku 2012)²⁵. Osoby, ktoré sa identifikujú ako transsexuáli, sú do týchto štatistík zahrnuté na účely porovnania medzi uvedenými dvoma prieskumami.
- Ľudia z etnických menšín a ľudia s náboženským alebo prisťahovaleckým pôvodom zažívajú v zamestnaní diskrimináciu na základe náboženstva alebo viery pravidelne a vo vyššej miere než celková populácia.
- Výskyt diskriminácie v zamestnaní na základe náboženstva alebo viery je relatívne vysoký v prípade ľudí z etnických menšín alebo ľudí s prisťahovaleckým pôvodom (päťročná miera: 12 %) a členov náboženských menšín, ako sú moslimovia (päťročná miera: 17 %) a Židov (12-mesačná miera: 16 %)²⁶.
- Iba 1 % respondentov z celkovej populácie sa v priebehu piatich rokov pred prieskumom cítilo diskriminovaných v zamestnaní pre svoje náboženstvo alebo vieru, ako to vyplýva z údajov z prieskumu o základných právach. V tom istom prieskume však uvádza 15 % respondentov, ktorí sa sami identifikujú ako moslimovia, že počas piatich rokov pred prieskumom sa cítili diskriminovaní v zamestnaní pre svoje náboženstvo alebo vieru.
- Moslimské ženy spomínajú „svoj spôsob obliekania“ (nosenie šatky na hlave/turbanu) ako hlavný dôvod, pre ktorý zažívajú diskrimináciu v zamestnaní²⁷.
- Pokiaľ ide o zdravotné postihnutie, z údajov z prieskumu o základných právach vyplýva, že diskriminácia v zamestnaní sa zvyšuje s mierou obmedzenia v každodenných činnostiach. Osoby s vážnymi obmedzeniami v každodenných činnostiach majú vyššiu šancu zažiť diskrimináciu než osoby bez vážnych obmedzení a osoby bez akýchkoľvek obmedzení. Poznnamenávame, že prieskum o základných právach sa zameriaval na otázky týkajúce sa diskriminácie na základe zdravotného postihnutia prostredníctvom otázok Minimálneho Európskeho modulu o zdraví, ktorý vytvoril Eurostat na získavanie údajov o subjektívne vnímanom zdraví. Modul obsahuje túto otázku: „Do akej miery ste boli počas posledných minimálne šiestich mesiacov z dôvodu zdravotného problému obmedzený/-á v bežných činnostiach? Boli ste podľa vás ... [Kategórie odpovedí: ,výrazne

23 FRA (2020), *Rómovia a Travelleri v šiestich krajinách – prieskum o Rómoch a Travelleroch*, Luxemburg, Úrad pre publikácie. FRA (2017), *Druhý prieskum EÚ týkajúci sa menšín a diskriminácie – hlavné výsledky*, Luxemburg, Úrad pre publikácie.

24 Európska komisia (2014), *Správa Komisie Európskemu parlamentu a Rade – Spoločná správa o uplatňovaní smernice Rady 2000/43/ES z 29. júna 2000, ktorou sa zavádza zásada rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na rasový alebo etnický pôvod („smernica o rasovej rovnosti“), a smernice Rady 2000/78/ES z 27. novembra 2000, ktorou sa ustanovuje všeobecný rámec pre rovnaké zaobchádzanie v zamestnaní a povolani („smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní“)*, COM(2014) 2 final, Brusel, 17. januára 2014.

25 FRA (2020), *EÚ-LGBTI II – Čaká nás ešte dlhá cesta k rovnosti LGBTI osôb*, Luxemburg, Úrad pre publikácie, s. 10.

26 FRA (2017), *Druhý prieskum EÚ týkajúci sa menšín a diskriminácie – hlavné výsledky*, Luxemburg, Úrad pre publikácie; FRA (2018), *Skúsenosti s antisemitizmom a jeho vnímanie – Druhý prieskum o diskriminácii a trestných činoch z nenávisťi namierených proti židom v EÚ*, Luxemburg, Úrad pre publikácie.

27 FRA (2017), *Druhý prieskum EÚ týkajúci sa menšín a diskriminácie: Moslimovia – vybrané zistenia*, Luxemburg, Úrad pre publikácie, s. 24.

obmedzený/-á'; ,obmedzený/-á, ale nie výrazne'; ,vôbec som nebol/-a obmedzený/-á'; ,neželám si uviesť'; ,neviem']". Podľa Eurostatu sa dá táto otázka použiť ako mierka dlhodobých obmedzení súvisiacich s problémami s fyzickým alebo duševným zdravím, chorobou alebo so zdravotným postihnutím²⁸.

- Z údajov získaných na účely vypracovania stanoviska FRA 1/2021 vyplýva, že osoby so zdravotným postihnutím pravidelne zažívajú diskrimináciu v práci, a ešte viac pri hľadaní práce. Agentúra FRA získala tieto údaje prostredníctvom siete Franet. Takéto údaje boli k dispozícii len v obmedzenom počte členských štátov EÚ²⁹.
- Existuje vyššia pravdepodobnosť, že diskrimináciu na základe zdravotného postihnutia v zamestnaní zažijú ženy so zdravotným postihnutím než muži so zdravotným postihnutím.
- Zo zistení z prieskumu o základných právach vyplývajú relatívne vysoké percentuálne podiely diskriminácie v zamestnaní na základe veku v prípade celkovej populácie (päťročný percentuálny podiel: 15 %) s výraznými rozdielmi medzi jednotlivými krajinami.
- Z údajov z prieskumu o základných právach vyplýva, že dvakrát viac ľudí uvádza, že zažíva diskrimináciu v zamestnaní, pretože sú „príliš starí“, v porovnaní s tými, ktorí sú „príliš mladí“ (10 % v porovnaní so 6 %).
- Podľa údajov získaných na účely vypracovania stanoviska FRA 1/2021 zažívajú starší ľudia často diskrimináciu v zamestnaní na základe veku.
 - ★ Výskyt takejto diskriminácie má tendenciu sa zvyšovať s vekom respondenta a je mimoriadne vysoký u ľudí vo veku 50 a viac rokov. Tieto údaje boli k dispozícii len v obmedzenom počte členských štátov EÚ³⁰.
 - ★ Diskriminácia na základe veku je častejšia pri hľadaní zamestnania než v zamestnaní.
 - ★ Ženy zvyknú zažívať diskrimináciu v zamestnaní na základe veku častejšie než muži.
- Z údajov z prieskumu o základných právach takisto vyplýva, že výskyt diskriminácie v zamestnaní z akéhokoľvek dôvodu je za päť rokov takmer dvakrát vyšší u osôb, ktoré sa samy identifikujú ako lesby, gejovia a bisexuáli (LGB) alebo „iní“ (41 %), než u osôb, ktoré sa samy identifikujú ako heterosexuáli (22 %)³¹.
- LGB osoby zažívajú vyššiu mieru diskriminácie v práci než pri hľadaní práce bez výrazných rozdielov medzi lesbami, gejmi a bisexuálnymi osobami³².
- Diskriminácia LGB osôb v zamestnaní na základe veku sa zvyšuje s vekom a je mimoriadne vysoká v prípade osôb vo veku 55 a viac rokov³³.

28 Pozri Eurostat (2013), *Európske zisťovanie o zdraví formou rozhovoru (2. vlna EHIS) – metodická príručka*, Luxemburg, Úrad pre publikácie, s. 16 – 17.

29 Podrobné odkazy sú uvedené v oddiele 1.2.2. stanoviska FRA 1/2021.

30 Podrobné odkazy sú uvedené v oddiele 1.2.3 stanoviska FRA 1/2021.

31 FRA (2020), *Čo znamenajú základné práva pre ľudí v EÚ? Prieskum o základných právach*, Luxemburg, Úrad pre publikácie.

32 FRA (2020), *EÚ-LGBTI II – Čaká nás ešte dlhá cesta k rovnosti LGBTI osôb*, Luxemburg, Úrad pre publikácie, s. 31.

33 FRA (2020), *EÚ-LGBTI II – Čaká nás ešte dlhá cesta k rovnosti LGBTI osôb*, Luxemburg, Úrad pre publikácie; FRA (2020), *Čo znamenajú základné práva pre ľudí v EÚ? Prieskum o základných právach*, Luxemburg, Úrad pre publikácie.

↑ STANOVISKO FRA Č. 1

V súlade s článkom 5 smernice o rasovej rovnosti a článkom 7 smernice o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní – pokiaľ ide o to, čo sa v týchto smerniciach označuje za pozitívne konanie, respektíve pozitívnu akciu –, by členské štáty EÚ mohli zaviesť opatrenia na „zamedzenie alebo kompenzáciu nevýhod súvisiacich“ s dôvodmi diskriminácie a oblasťami života uvedenými v týchto smerniciach, ako to dokazuje výskum agentúry FRA a vnútroštátne zdroje údajov.

Členské štáty EÚ by mohli identifikovať takéto nevýhody a trendy v diskriminácii prostredníctvom systematického získavania údajov a analýzy zažitých skúseností a sociálno-ekonomickej situácie členov skupín obyvateľstva ohrozených diskrimináciou, ako je to uvedené v stanovisku FRA č. 6 o údajoch o rovnosti.

V súlade s článkom 15 smernice o rasovej rovnosti a článkom 17 smernice o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní by členské štáty EÚ mali zintenzívniť úsilie o zlepšenie účinnosti opatrení a inštitucionálnych dojednaní, ktoré už majú zavedené, na presadzovanie antidiskriminačných právnych predpisov a zabezpečenie toho, že „sankcie za porušenie vnútroštátnych ustanovení prijatých podľa“ smerníc sú „účinné, primerané a odstrašujúce“.

ZOHLADNENIE NEROVNAKEJ OCHRANY PRED DISKRIMINÁCIOU V PRÁVNÝCH PREDPISOCH EÚ

V článku 10 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ďalej len „ZFEÚ“) sa uvádza, že „pri vymedzovaní a uskutočňovaní svojich politík a činností sa Únia zameriava na boj proti diskriminácii z dôvodu pohlavia, rasy alebo etnického pôvodu, náboženstva alebo viery, zdravotného postihnutia, veku alebo sexuálnej orientácie“.

V článku 19 ZFEÚ sa ďalej uvádza, že „Rada môže [...] po udelení súhlasu Európskeho parlamentu, jednomyselne v súlade s mimoriadnym legislatívnym postupom prijať opatrenia na boj proti diskriminácii založenej na pohlaví, rasovom alebo etnickom pôvode, náboženskom vyznaní alebo viere, postihnutí, veku alebo sexuálnej orientácii“.

V článku 21 Charty sa zakazuje „akákoľvek diskriminácia najmä z dôvodu pohlavia, rasy, farby pleti, etnického alebo sociálneho pôvodu, genetických vlastností, jazyka, náboženstva alebo viery, politického alebo iného zmysľania, príslušnosti k národnostnej menšine, majetku, narodenia, zdravotného postihnutia, veku alebo sexuálnej orientácie“. V článku 21 sa zakazuje aj akákoľvek diskriminácia z dôvodu štátnej príslušnosti „v rozsahu pôsobnosti zmlúv a bez toho, aby boli dotknuté ich osobitné ustanovenia“. Charta je záväzná pre inštitúcie EÚ vo všetkých ich činnostiach a pre členské štáty pri vykonávaní práva EÚ. Podľa článku 51 ods. 1 sú ustanovenia charty pri dodržaní zásady subsidiarity určené pre inštitúcie a orgány Únie a pre členské štáty len vtedy, ak vykonávajú právo Únie.

Okrem toho EÚ podpísala a ratifikovala Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím, ktorý zahŕňa nediskrimináciu ako zásadu dohovoru (článok 3), pričom článkom 5 sa ďalej zakazuje všetka diskriminácia osôb so zdravotným postihnutím.

Napriek týmto ustanoveniam je právny rámec EÚ týkajúci sa rovnosti naďalej poznačený nedostatkami v podpore rovnakého zaobchádzania. Platné sekundárne právo Únie – teda smernice o rasovej a rodovej rovnosti a rovnosti v zamestnaní³⁴ – má nedostatky vo svojej ochrane a vedie k umelej hierarchii dôvodov, čo obmedzuje šírku a rozsah ochrany pred diskrimináciou na úrovni EÚ. Na rozdiel od dôvodov, ako je pohlavie a rasový alebo etnický pôvod, ktoré sú v právnych predpisoch EÚ rozsiahle chránené, nie sú dôvody ako náboženstvo alebo viera, zdravotné postihnutie, vek a sexuálna orientácia chránené rovnakou mierou.

Okrem toho je ochrana pred diskrimináciou v jednotlivých členských štátoch nejednotná, hoci väčšina z nich prijala právne predpisy, ktoré presahujú minimálne normy zavedené smernicami o rasovej a rodovej rovnosti a rovnosti v zamestnaní. Zahnutím doplňujúcich dôvodov a oblastí života do vnútroštátnych právnych predpisov väčšina členských štátov uznáva potrebu chrániť ľudí pred diskrimináciou viac, než to zabezpečuje existujúci právny rámec EÚ pre rovnosť.

Napriek výzvam Európskeho parlamentu a úsiliu Európskej komisie zostáva návrh smernice Rady o vykonávaní zásady rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na náboženské vyznanie alebo vieru, zdravotné postihnutie, vek alebo sexuálnu orientáciu – smernice o rovnakom zaobchádzaní –, ktorý Komisia predložila v roku 2008, naďalej zablokovaný v Rade, v ktorej musí byť jednohlasne prijatý. Hoci 14 členských štátov tento návrh plne podporuje, nešpecifikovaný počet členských štátov s ním naďalej nesúhlasí³⁵.

Z údajov z prieskumov agentúry FRA vyplýva, že napríklad mnohí Rómovia, Travelleri, moslimovia, Židia a prisťahovalci a ich potomkovia nedokážu s istotou povedať, či zažívajú diskrimináciu na základe rasy a etnického pôvodu alebo na základe náboženstva alebo

34 Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2010/41/EÚ o uplatňovaní zásady rovnakého zaobchádzania so ženami a mužmi vykonávajúcimi činnosť ako samostatne zárobkovo činné osoby a o zrušení smernice Rady 86/613/EHS (Ú. v. EÚ L 180, 15.7.2010); smernica Európskeho parlamentu a Rady 2006/54/ES o vykonávaní zásady rovnosti príležitostí a rovnakého zaobchádzania s mužmi a ženami vo veciach zamestnanosti a povolania (prepracované znenie) (Ú. v. EÚ L 204, 26.7.2006); smernica Rady 2004/113/ES o vykonávaní zásady rovnakého zaobchádzania medzi mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám a k ich poskytovaniu (Ú. v. EÚ L 373, 21.12.2004).

35 Rada Európskej únie (2020), *návrh smernice Rady o vykonávaní zásady rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na náboženské vyznanie alebo vieru, zdravotné postihnutie, vek alebo sexuálnu orientáciu – informácie predsedníctva o odpovediach na jeho dotazník*, Brusel, 4. novembra 2020.

viery. Z údajov takisto zhodne vyplýva, že mnoho ľudí v celej EÚ zažíva viacnásobnú a prierezovú diskrimináciu na základe rôznych kombinácií dôvodov.

Prierezová diskriminácia znamená situáciu, keď existujú viaceré dôvody a vzájomne na seba pôsobia v rovnakom čase tak, že sú neoddeliteľné a vytvárajú osobitné typy diskriminácie. Aplikujúci odborníci v tejto oblasti však uznávajú, že zameraním sa na diskrimináciu z pohľadu jedného dôvodu sa nezachytia rôzne spôsoby diskriminácie, ktorým sú ľudia vystavení v každodennom živote. Prierezová diskriminácia však právom EÚ chránená nie je a len niekoľko členských štátov prijalo právne predpisy týkajúce sa buď viacnásobnej, alebo prierezovej diskriminácie.

Existujú takisto obavy, že rovnaké zaobchádzanie ovplyvňujú javy systémovej alebo štrukturálnej diskriminácie. V odporúčaní Rady o rovnosti, začleňovaní a účasti Rómov sa systematická alebo štrukturálna diskriminácia vymedzuje ako „diskriminácia, ktorá sa prejavuje v nerovnostiach vyplývajúcich z právnych predpisov, politik a postupov, a to nie zámerne, ale následkom pôsobenia radu inštitucionálnych faktorov prítomných pri príprave, vykonávaní a preskúvaní právnych predpisov, politik a postupov“³⁶.

Údaje získané agentúrou FRA odhalujú dôkazy o štrukturálnej diskriminácii v členských štátoch, ako vyplýva zo zistení z prieskumu EÚ-MIDIS II o Rómoch a ľuďoch afrického pôvodu a prieskumu o Rómoch a Travelleroch. Tieto výsledky naznačujú, že ľudia, ktorí zažívajú niektoré z najvyšších mier diskriminácie, zvyknú takisto čeliť vysokým a nadpriemerným mieram materiálnej deprivácie.

- Značná časť rómskych respondentov a ich detí (80 %) žije vo svojej krajine s príjmom pod hranicou rizika chudoby; každý štvrtý Róm (27 %) a každé tretie rómske dieťa (30 %) žije v domácnosti, ktorá zažila hlad aspoň raz v mesiaci predchádzajúcom prieskumu EÚ-MIDIS II; jeden z troch Rómov žije v príbytku bez vody z vodovodu a jeden z desiatich žije v príbytku bez elektrickej energie. Na otázku, či celkový príjem domácnosti je dostatočný, aby dokázali vyjsť s peniazmi, 92 % Rómov, ktorí sa zúčastnili na prieskume, uviedlo, že čelia určitým problémom v tejto oblasti, pričom 45 % uviedlo, že čelia „veľkým problémom“³⁷.
- V silnom kontraste k celkovej populácii žije každé štvrté dieťa Rómov a Travellerov (23 %) v šiestich krajinách, v ktorých sa vykonával prieskum agentúry FRA o Rómoch a Travelleroch, v domácnosti ovplyvnenej značnou materiálnoú depriváciou. To znamená, že členovia domácnosti si nemôžu dovoliť základné veci, ako sú zdravé potraviny alebo kúrenie, prípadne meškajú s platbou nájomného a nemôžu si dovoliť týždeň dovolenky za rok³⁸.
- Viac než jeden z dvoch (55 %) respondentov afrického pôvodu má po sociálnych transferoch v krajine, kde žije, príjem domácnosti nižší ako hranica rizika chudoby. Ich miera rizika chudoby je vysoká v prípade respondentov druhej generácie (48 %) a respondentov, ktorí sú občanmi (49 %), a je vyššia než v prípade celkovej populácie. Jeden z dvoch respondentov afrického pôvodu uviedol, že žije v preludnenom príbytku (45 %), v porovnaní so 17 % v prípade celkovej populácie vo vtedajších 28 členských štátoch EÚ. Jeden z desiatich (12 %) uvedených respondentov zažíva depriváciu v oblasti bývania, ktorá zahŕňa bývanie v príbytku bez vane a toalety alebo v príbytku, ktorý je príliš tmavý, má zlý stav stien alebo okien alebo zatekajúcu strechu³⁹.

36 Rada Európskej únie (2021), *Odporúčanie Rady o rovnosti, začleňovaní a účasti Rómov*, Brusel, 2. marca 2021, s. 20.

37 FRA (2016), *Druhý prieskum EÚ týkajúci sa menšín a diskriminácie: Rómovia – vybrané zistenia*, Luxemburg, Úrad pre publikácie.

38 FRA (2020), *Rómovia a Travelleri v šiestich krajinách – prieskum o Rómoch a Travelleroch*, Luxemburg, Úrad pre publikácie.

39 FRA (2018), *Život s tmavou pleťou v EÚ*, Luxemburg, Úrad pre publikácie.

↑ STANOVISKO FRA Č. 2

Zákonodarca EÚ a členské štáty by sa mali usilovať zaistiť porovnateľnú, trvalú a vysokú mieru ochrany pred diskrimináciou na základe pohlavia, rasového alebo etnického pôvodu, náboženstva alebo viery, zdravotného postihnutia, veku alebo sexuálnej orientácie v rôznych oblastiach života. Členské štáty by pri tom mohli čerpať inšpiráciu zo stratégií a z akčných plánov Európskej komisie, ktorých cieľom je dosiahnuť Úniu rovnosti, ako je akčný plán EÚ proti rasizmu na roky 2020 – 2025; strategický rámec EÚ pre rovnosť, začleňovanie a účasť Rómov na roky 2020 – 2030; stratégia pre rovnosť LGBTIQ [lesieb, gejev, bisexuálnych, transrodových, intersexuálnych a queer] osôb na roky 2020 – 2025; stratégia v oblasti práv osôb so zdravotným postihnutím na roky 2021 – 2030; Akčný plán pre integráciu a začlenenie 2021 – 2027 a stratégia EÚ pre rodovú rovnosť na roky 2020 – 2025.

EÚ a jej členské štáty by mali naďalej skúmať všetky dostupné možnosti na odblokovanie rokovania o navrhovanej smernici o rovnakom zaobchádzaní. Bezodkladným prijatím smernice by sa odstránila umelá hierarchia dôvodov, ktorá v Únii vznikla, čím by sa zabezpečilo, že EÚ a jej členské štáty budú poskytovať komplexnú a trvalú ochranu pred diskrimináciou na základe náboženstva alebo viery, zdravotného postihnutia, veku alebo sexuálnej orientácie v kľúčových oblastiach života, na ktoré sa sekundárne právne predpisy EÚ v súčasnosti nevzťahujú.

Zákonodarca EÚ by mal zvážiť rozšírenie koncepcie diskriminácie tak, aby zahŕňala prierezovú diskrimináciu v existujúcich a nových právnych predpisoch v oblasti rovnosti a nediskriminácie. Týmto by sa EÚ a členským štátom umožnilo posilňovať právnu ochranu pred prierezovou diskrimináciou, najmä v prípade žien, ktoré čelia diskriminácii na základe kombinácie rôznych dôvodov diskriminácie.

ROZPOZNÁVANIE POTENCIÁLNYCH NOVÝCH SPÔSOBOV DISKRIMINÁCIE

Počas posledných rokov sme svedkami exponenciálneho nárastu používania algoritmov a umelej inteligencie pri rozhodovaní v rôznych oblastiach spoločnosti. Okrem iných aktérov aj agentúra FRA ukázala, že používanie algoritmov a umelej inteligencie môže mať významný vplyv na zásadu rovnakého zaobchádzania a nediskriminácie. Zdôraznila to aj expertná skupina EÚ na vysokej úrovni pre umelú inteligenciu.

Používatelia však majú veľmi odlišné vedomosti o potenciálnej diskriminácii pri používaní algoritmov a umelej inteligencie, pričom mnohí si neuvedomujú, ako takéto systémy môžu viesť k diskriminácii, najmä nepriamej, udržiavať ju alebo ju dokonca posilňovať. K takejto diskriminácii dochádza vtedy, keď zjavne neutrálne pravidlo znevýhodňuje osobu alebo skupinu, ktorá má rovnaké vlastnosti v porovnaní s inými osobami, ako sa uvádza v smernici o rasovej rovnosti a smernici o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní. Dôkazy agentúry FRA – založené na zverejnenom výskume agentúry o umelej inteligencii – ukazujú, že vývojári a používatelia umelej inteligencie z verejného a súkromného sektora často podrobne alebo vôbec neposudzujú, či sú automatizované systémy, ktoré prevádzkujú, diskriminujúce.

Medzinárodné organizácie, EÚ a členské štáty uznávajú význam používania umelej inteligencie nediskriminačným spôsobom a s cieľom zvýšiť rovnosť, a nie ju znížiť, sú v rôznej miere aktívne v súvislosti s tvorbou politik a navrhovaním právnych predpisov týkajúcich sa umelej inteligencie, ktoré by sa mali zaoberať aj potrebou nediskriminácie. Európska komisia vo svojej *bielej knihe o umelej inteligencii – európsky prístup k excelentnosti a dôvere*⁴⁰, v ktorej sa načrtávajú plány možného legislatívneho návrhu, zdôraznila, že umelá inteligencia sa spája s viacerými rizikami vrátane diskriminácie na základe rôznych chránených dôvodov. Na toto sa poukázalo aj v **akčnom pláne EÚ proti rasizmu na roky 2020 – 2025**.

Týmito iniciatívami a obavami sa zdôrazňuje riziko diskriminácie pri používaní umelej inteligencie v rôznych oblastiach života a potreba ďalšej regulácie. Potenciálne široké využívanie umelej inteligencie môže viesť k diskriminácii v oblastiach života a z dôvodov, na ktoré sa existujúce sekundárne právo EÚ zamerané na boj proti diskriminácii nevzťahuje.

↑ STANOVISKO FRA Č. 3

EÚ a jej členské štáty by mali podrobne posúdiť vplyv zvýšeného využívania algoritmov a umelej inteligencie pri rozhodovaní na rovnaké zaobchádzanie a nediskrimináciu a zaviesť relevantné záruky základných práv na obmedzenie tohto vplyvu. To by pomohlo zmierniť riziká súvisiace s potenciálnymi diskriminačnými predsudkami, ktoré sa zabudovávajú do algoritmov a umelej inteligencie používaných pri rozhodovaní.

Z tohto hľadiska by EÚ mala takisto zvážiť financovanie cieleného výskumu diskriminácie prostredníctvom umelej inteligencie a algoritmov.

⁴⁰ Európska komisia (2020), *Biele kniha o umelej inteligencii – európsky prístup k excelentnosti a dôvere*.

NEOZNAMOVANIE DISKRIMINÁCIE A NEDOSTATOK INFORMOVANOSTI O PRÁVACH

Z údajov z prieskumov agentúry FRA vyplýva, že obeť diskriminácie nezvyknú oznamovať udalosti, ktoré sa im stanú, žiadnemu úradu ani orgánu z mnohých dôvodov, napríklad aj preto, že nevedia, na koho sa obrátiť. K tomuto dochádza aj napriek existencii subjektov pre rovnaké zaobchádzanie vo všetkých členských štátoch, ako sa to požaduje podľa článku 13 smernice o rasovej rovnosti, v ktorej sa takisto stanovuje, že takéto subjekty by mali zabezpečiť poskytovanie „nezávislej pomoci obetiam diskriminácie pri podávaní žaloby z dôvodov diskriminácie“⁴¹.

Zo zistení z prieskumov agentúry FRA vyplýva, že diskriminácia sa všeobecne oznamuje v nedostatočnej miere, pričom subjekty pre rovnaké zaobchádzanie v celej EÚ dostávajú menej oznámení o diskriminácii než iné miesta, kde možno podať sťažnosť. To naznačuje, že existujúce procesy a systémy oznamovania skúseností s diskrimináciou sú často neúčinné a nie vždy pomáhajú obetiam diskriminácie domáhať sa nápravy a získať prístup k spravodlivosti.

Konkrétne:

- zo zistení zo všetkých prieskumov agentúry FRA vyplýva nízka miera oznamovania prípadov diskriminácie všetkými skúmanými skupinami obyvateľstva⁴²,
- nízka miera oznamovania je rovnaká v priebehu času, naprieč krajinami a u rôznych skupín obyvateľstva, ktorých sa týkali prieskumy agentúry FRA – priemerný percentuálny podiel oznámených udalostí je v prípade rôznych skupín obyvateľstva takýto:
 - ★ 12 % (prieskum EÚ-MIDIS II z roku 2016)
 - ★ 23 % (druhý prieskum zameraný na antisemitizmus z roku 2018)
 - ★ 11 % (druhý prieskum EÚ zameraný LGBTI osoby [lesby, gejoj, bisexuálov, transrodové a intersexuálne osoby] z roku 2019)
 - ★ 10 % (prieskum o základných právach z roku 2019)
 - ★ 21 % (prieskum o Rómoch a Travelleroch z roku 2019),
- v dôsledku toho zostávajú prípady diskriminácie do veľkej miery neviditeľné pre inštitúcie, ktoré majú zákonnú povinnosť pomáhať obetiam diskriminácie, vrátane subjektov pre rovnaké zaobchádzanie,
- z údajov získaných z prieskumu EÚ-MIDIS II v roku 2016 vyplýva, že väčšina žalôb bola podaná zamestnávateľovi (36 %), pričom asi 13 % prípadov bolo oznámených odborom a výborom zamestnancov a ďalších 17 % bolo oznámených polícií, ak sa týkali vstupu do nočného klubu alebo baru⁴³,
- iba 4 % zo všetkých oznámených prípadov diskriminácie sa oznámili subjektu pre rovnaké zaobchádzanie, čo je znepokojivo nízky údaj,
- hoci sa celkovo diskriminácia oznamuje veľmi málo, medzi jednotlivými členskými štátmi a skúmanými skupinami existujú zjavné odchýlky – obeť diskriminácie z etnických menšín a prisťahovaleckého pôvodu (vrátane Rómov a Travellerov) s pobytom vo Fínsku, v Holandsku, Írsku, vo Švédsku a v Dánsku (krajinu sú zoradené v číselnom poradí) zvyknú oznamovať prípady diskriminácie častejšie než respondenti v iných krajinách⁴⁴.

⁴¹ Viac informácií o tom, kedy boli v členských štátoch EÚ zriadené subjekty pre rovnaké zaobchádzanie, sa nachádza v „Európskom registri subjektov pre rovnaké zaobchádzanie“ vedenom sieťou Equinet.

⁴² FRA (2017), *Druhý prieskum EÚ týkajúci sa menšín a diskriminácie – hlavné výsledky*, Luxemburg, Úrad pre publikácie; FRA (2018), *Skúsenosti s antisemitizmom a jeho vnímanie – Druhý prieskum o diskriminácii a trestných činoch z nenávisťi namierených proti židom v EÚ*, Luxemburg, Úrad pre publikácie; FRA (2020), *Rómovia a Travelleri v šiestich krajinách – prieskum o Rómoch a Travelleroch*, Luxemburg, Úrad pre publikácie; FRA (2020), *EÚ-LGBTI II – Čaká nás ešte dlhá cesta k rovnosti LGBTI osôb*, Luxemburg, Úrad pre publikácie; FRA (2019), *Prieskum o základných právach*.

⁴³ FRA (2017), *Druhý prieskum EÚ týkajúci sa menšín a diskriminácie – hlavné výsledky*, Luxemburg, Úrad pre publikácie, s. 22.

⁴⁴ FRA (2017), *Druhý prieskum EÚ týkajúci sa menšín a diskriminácie – hlavné výsledky*, Luxemburg, Úrad pre publikácie, s. 43; FRA (2020), *Rómovia a Travelleri v šiestich krajinách – prieskum o Rómoch a Travelleroch*, Luxemburg, Úrad pre publikácie, s. 31.

Nízke alebo vysoké počty oznámených prípadov diskriminácie v členských štátoch nemusia nevyhnutne odrážať výskyt alebo povahu diskriminácie v týchto členských štátoch. Počet oznámených prípadov môže skôr slúžiť ako ukazovateľ ochoty ľudí oznamovať diskrimináciu, čo je ovplyvnené mierou dôvery v inštitúcie a mierou informovanosti o právnych predpisoch v oblasti rovnosti, právach na rovnosť a subjektoch pre rovnaké zaobchádzanie.

Vysoký počet oznámených prípadov diskriminácie môže niekedy naznačovať, že systémy oznamovania sú funkčné, zatiaľ čo nízky počet potenciálne naznačuje opak. Okrem toho medziročné rozdiely v počtoch oznámených prípadov nemusia nevyhnutne naznačovať výkyvy vo výskyte diskriminácie. Môžu skôr odrážať zmeny v systémoch oznamovania, zvýšenú ochotu a schopnosť obetí a svedkov oznamovať prípady diskriminácie alebo lepšiu schopnosť príslušných orgánov náležite riešiť takéto prípady.

Z údajov z prieskumov agentúry FRA vyplývajú tieto hlavné dôvody neoznamovania.

— Vo všetkých prieskumoch agentúry FRA bola hlavným uvádzaným dôvodom neoznámene prípadu diskriminácie viera, že sa po oznámení nič nestane alebo nezmení. Tento konkrétny dôvod uviedlo:

- ★ 52 % respondentov v druhom prieskume o antisemitizme, ktorí neoznámili posledný prípad diskriminácie⁴⁵,
- ★ 41 % obetí diskriminácie v prieskume EÚ-LGBTI II⁴⁶,
- ★ 35 % obetí diskriminácie z etnických menšín alebo s prístahovaleckým pôvodom v prieskume EÚ-MIDIS II⁴⁷,
- ★ viac než 36 % respondentov z celkovej populácie v prieskume o základných právach, ktorí neoznámili posledný prípad diskriminácie, ktorý zažili⁴⁸.

— Ďalším často spomínaným dôvodom neoznámene prípadu diskriminácie je presvedčenie, že diskriminácia sa ťažko dokazuje a že daný prípad je možno príliš triviálny alebo nemá zmysel ho oznamovať.

Na základe zistení z druhého prieskumu agentúry FRA o osobách LGBTI v EÚ sú ďalšími uvádzanými dôvodmi neoznámene napríklad:

- ★ diskrimináciu nemá zmysel oznamovať, lebo k nej dochádza stále (33 %),
- ★ obe nevidia odhaliť skutočnosť, že sa identifikujú ako LGBTI osoby (21 %),
- ★ nedôvera voči orgánom (21 %),
- ★ obava, že daný prípad sa nebude brať vážne (23 %),
- ★ obe nevedia, ako alebo kde prípad oznámiť (15 %),
- ★ obe sa cítia zranené, traumatizované a príliš vystresované na to, aby sa aktívne zaoberali oznámením (13 %)⁴⁹.

Tieto zistenia poukazujú na rôzne miery účinnosti existujúcich právnych predpisov, politik a orgánov zameraných na boj proti diskriminácii a zabezpečenie rovnosti pre všetkých v členských štátoch. Takisto naznačujú rozličnú úroveň informovanosti rôznych skúmaných skupín v rôznych krajinách o právach. Z údajov z prieskumov agentúry FRA vyplýva, že na rozdiel od zistení týkajúcich sa celkovej populácie nie sú skupiny obyvateľstva ohrozené diskrimináciou, ako sú etnické menšiny alebo prístahovalci, veľmi informované o subjektoch pre rovnaké zaobchádzanie. Okrem toho informovanosť o antidiskriminačných právnych predpisoch a možných mechanizmoch nápravy vrátane subjektov pre rovnaké zaobchádzanie je v jednotlivých krajinách a skúmaných skupinách odlišná.

45 FRA (2018), *Skúsenosti s antisemitizmom a jeho vnímanie – Druhý prieskum o diskriminácii a trestných činoch z nenávisťi namierených proti židom v EÚ*, Luxemburg, Úrad pre publikácie, s. 59.

46 FRA (2020), *EÚ-LGBTI II – Čaká nás ešte dlhá cesta k rovnosti LGBTI osôb*, Luxemburg, Úrad pre publikácie, s. 37.

47 FRA (2017), *Druhý prieskum EÚ týkajúci sa menšín a diskriminácie – hlavné výsledky*, Luxemburg, Úrad pre publikácie, s. 49.

48 FRA (2020), *Čo znamenajú základné práva pre ľudí v EÚ? Prieskum o základných právach 2019*, Luxemburg, Úrad pre publikácie.

49 FRA (2020), *EÚ-LGBTI II – Čaká nás ešte dlhá cesta k rovnosti LGBTI osôb*, Luxemburg, Úrad pre publikácie, s. 37.

- V priemere je miera informovanosti o nezákonnosti diskriminácie medzi respondentmi prieskumu EÚ-MIDIS II relatívne vysoká (67 %)⁵⁰.
- Naopak, miera informovanosti respondentov v prieskume EÚ-MIDIS II o akejkoľvek organizácii, ktorá ponúka podporu alebo poradenstvo obetiam diskriminácie vrátane subjektov pre rovnaké zaobchádzanie, je veľmi nízka: 71 % z nich o takejto organizácii nevie, zatiaľ čo 62 % nepozná názov žiadneho subjektu pre rovnaké zaobchádzanie vo svojej krajine⁵¹.
- Informovanosť celkovej populácie o subjektoch pre rovnaké zaobchádzanie je relatívne vysoká v porovnaní s etnickými menšinami alebo prisťahovalcami a ich potomkami. V priemere traja z piatich respondentov (61 %) prieskumu o základných právach, ktorý sa vykonal v 27 členských štátoch EÚ (EÚ27), poznajú aspoň jeden subjekt pre rovnaké zaobchádzanie vo svojej krajine, čo zahŕňa vedomosť o subjektoch pre rovnaké zaobchádzanie, ktoré sa zaoberajú rasovým a etnickým pôvodom a rodom ako dôvodmi diskriminácie. Viac než polovica (52 %) všetkých respondentov pozná subjekt pre rovnaké zaobchádzanie, ktorého úlohou je zaoberať sa rasovým alebo etnickým pôvodom ako dôvodom diskriminácie⁵².
- Tento podiel je však nižší u ľudí, ktorí nie sú občanmi skúmanej krajiny (34 %), než u ľudí, ktorí sú jej občanmi (53 %). Podobne 45 % respondentov v prieskume o základných právach, ktorí samých seba považujú za členov etnickej menšiny, pozná subjekt pre rovnaké zaobchádzanie, ktorý sa zaoberá rasovým alebo etnickým pôvodom ako dôvodom diskriminácie, v porovnaní s 53 % respondentov, ktorí sa nepovažujú za členov etnickej menšiny⁵³.
- Z údajov z prieskumu o základných právach ďalej vyplýva, že v EÚ27 sa informovanosť celkovej populácie o subjekte pre rovnaké zaobchádzanie mierne líši podľa zdravotného postihnutia. Viac ako polovica (55 %) respondentov, ktorí sú výrazne obmedzení vo svojich každodenných činnostiach, uvádza, že pozná subjekt pre rovnaké zaobchádzanie. Po nich nasleduje 57 % respondentov, ktorí sú obmedzení, no nie výrazne, a 63 % respondentov, ktorí obmedzení nie sú.
- Celkovo a v rôznych prieskumoch agentúry FRA je informovanosť respondentov o subjekte pre rovnaké zaobchádzanie rôzna podľa úrovne vzdelania – respondenti s nižšou úrovňou vzdelania o týchto inštitúciách zvyčajne vedia menej.
- Aj keď je informovanosť o konkrétnych subjektoch pre rovnaké zaobchádzanie vyššia (napríklad v prípade celkovej populácie a LGBTI osôb)⁵⁴, neznamená to výrazne vyššiu mieru oznamovania prípadov diskriminácie.
- Z údajov agentúry FRA o subjektoch pre rovnaké zaobchádzanie vyplýva, že orgány v Česku, Dánsku, Írsku, Lotyšsku, Poľsku a vo Švédsku sú na tom lepšie, pokiaľ ide o počet zamestnancov a výšku rozpočtu v porovnaní s počtom obyvateľov daných krajín, a 50 % alebo viac respondentov v prieskume EÚ-MIDIS II agentúry FRA uvádza, že pozná subjekty pre rovnaké zaobchádzanie v týchto krajinách (pričom miera informovanosti je o čosi nižšia v Írsku a vo Švédsku, a to približne 40 %).
- Na porovnanie z údajov agentúry FRA vyplýva, že pokiaľ ide o počet zamestnancov a výšku rozpočtu v porovnaní s počtom obyvateľov krajiny, horšie sú na tom subjekty pre rovnaké zaobchádzanie v Bulharsku, Grécku, Holandsku, Luxembursku, na Malte, v Maďarsku, Nemecku, Rakúsku, Rumunsku, na Slovensku, v Španielsku a Taliansku, kde 30 % alebo menej respondentov v prieskume EÚ-MIDIS II agentúry FRA pozná subjekty pre rovnaké zaobchádzanie v týchto krajinách.

50 FRA (2017), *Druhý prieskum EÚ týkajúci sa menšín a diskriminácie – hlavné výsledky*, Luxemburg, Úrad pre publikácie, s. 55.

51 Tamže, s. 51 – 53.

52 FRA (2020), *Čo znamenajú základné práva pre ľudí v EÚ? Prieskum o základných právach*, Luxemburg, Úrad pre publikácie.

53 Tamže.

54 FRA (2020), *Čo znamenajú základné práva pre ľudí v EÚ? Prieskum o základných právach 2019*, Luxemburg, Úrad pre publikácie; FRA (2020), *EÚ-LGBTI II – Čaká nás ešte dlhá cesta k rovnosti LGBTI osôb*, Luxemburg, Úrad pre publikácie, s. 35 – 37.

Nízka miera informovanosti o subjektoch pre rovnaké zaobchádzanie oslabuje dôležitú úlohu, ktorú by mali zohrávať pri poskytovaní pomoci obetiam diskriminácie. Dostupné dôkazy potvrdzujú súvislosť medzi zdrojmi pridelenými subjektom pre rovnaké zaobchádzanie (zamestnanci a rozpočet) a informovanosťou obyvateľov o týchto subjektoch. To naznačuje, že subjekty pre rovnaké zaobchádzanie, ktoré sú právne a finančne silnejšie, budú pravdepodobne zohrávať účinnejšiu úlohu pri zvyšovaní miery informovanosti potenciálnych obetí diskriminácie aj svedkov takýchto prípadov o právach. Zahŕňalo by to ich schopnosť zavádzať ciele opatrenia na oslovenie osôb alebo skupín najviac ohrozených diskrimináciou.

Je však potrebné poznamenať, že vyššia miera informovanosti o subjektoch pre rovnaké zaobchádzanie nemusí vždy znamenať vyššiu mieru oznamovania prípadov diskriminácie týmto subjektom. Toto platí aj pre niektoré subjekty, ktoré majú vyšší pomer ľudských a finančných zdrojov k počtu obyvateľov krajiny, kde boli zriadené.

EÚ a jej členské štáty začali konkrétne snahy na podporu oznamovania príslušným subjektom a orgánom v oblasti trestných činov z nenávisti, čo je jedna z najzávažnejších foriem diskriminácie⁵⁵. V marci 2021 skupina EÚ na vysokej úrovni pre boj proti rasizmu, xenofóbii a iným formám neznášanlivosti schválila súbor kľúčových usmerňujúcich zásad na podporu obetí, aby oznamovali trestné činy z nenávisti orgánom presadzovania práva⁵⁶. Pracovná skupina pre zaznamenávanie trestných činov z nenávisti, získavanie údajov a podporu oznamovania uvedené zásady rozpracovala prostredníctvom činností podporovaných agentúrou FRA.

Niektoré aspekty kľúčových usmerňujúcich zásad nabádania k oznamovaniu trestných činov z nenávisti sú relevantné v kontexte nabádania k oznamovaniu diskriminácie subjektom pre rovnaké zaobchádzanie, a to aj napriek tomu, že mandáty niektorých subjektov pre rovnaké zaobchádzanie sa výslovne vzťahujú na trestné činy z nenávisti, ktoré zvyčajne upravujú ustanovenia trestného práva.

Zásady 5, 6, 8 a 9 sú mimoriadne zaujímavé v kontexte nabádania k oznamovaniu prípadov subjektom pre rovnaké zaobchádzanie. Tieto zásady sa všeobecne vzťahujú na:

- vytvorenie štruktúrálnej a formalizovanej spolupráce medzi subjektmi pre rovnaké zaobchádzanie, políciou a organizáciami občianskej spoločnosti vrátane účinných systémov postúpenia,
- zriadenie dostupných kanálov oznamovania pre obeť a svedkov, napríklad oznamovanie tretími stranami,
- zabezpečovanie individualizovaného oslovovania jednotlivcov ohrozených viktimizáciou motivovanou predsudkami.

Obete trestných činov motivovaných predsudkami a obeť obťažovania môžu tieto prípady oznámiť subjektom pre rovnaké zaobchádzanie v súvislosti s prípadmi, ktoré nespĺňajú kritériá na to, aby boli klasifikované ako trestné činy. Formalizované a účinné protokoly na postúpenie medzi príslušnými orgánmi v závislosti od ich kompetencií v konkrétnom prípade predstavujú pre obeť diskriminácie dôležitý krok pri získavaní podpory, ochrany a nápravy. Takáto medziinštitucionálna spolupráca zahŕňa zvyšovanie informovanosti o právach a využívanie poznatkov subjektov pre rovnaké zaobchádzanie u celkovej populácie a osôb najohrozenejších diskrimináciou.

55 FRA (2012), *Zviditeľnenie trestných činov z nenávisti v Európskej únii: uznanie práv obetí*, Luxemburg, Úrad pre publikácie.

56 Európska komisia, skupina EÚ na vysokej úrovni pre boj proti rasizmu, xenofóbii a iným formám neznášanlivosti, pracovná skupina pre zaznamenávanie trestných činov z nenávisti, získavanie údajov a podporu oznamovania (2021), *Kľúčové usmerňujúce zásady nabádania k oznamovaniu trestných činov z nenávisti – úloha orgánov presadzovania práva a príslušných orgánov*, Luxemburg, Úrad pre publikácie.

↑ STANOVISKO FRA Č. 4

Európska komisia a členské štáty EÚ by mali zvážiť vytvorenie osobitných usmerňovacích zásad nabádania k oznamovaniu diskriminácie subjektom pre rovnaké zaobchádzanie v rámci činností skupiny na vysokej úrovni pre nediskrimináciu, rovnosť a rozmanitosť a v úzkej spolupráci so sieťou Equinet, subjektmi pre rovnaké zaobchádzanie a príslušnými organizáciami občianskej spoločnosti.

Pokiaľ ide o nabádanie k oznamovaniu, EÚ a členské štáty by mali zvážiť prenos poznatkov získaných z činností podporovaných agentúrou FRA o nabádaní k oznamovaniu trestných činov z nenávisti v rámci skupiny EÚ na vysokej úrovni pre boj proti rasizmu, xenofóbii a iným formám neznášanlivosti do kontextu nabádania k oznamovaniu diskriminácie subjektom pre rovnaké zaobchádzanie. Kľúčové usmerňujúce zásady nabádania k oznamovaniu trestných činov z nenávisti, ktoré schválila skupina na vysokej úrovni, by sa mohli prispôsobiť kontextu oznamovania diskriminácie subjektom pre rovnaké zaobchádzanie, najmä pokiaľ ide o:

- zriadenie účinných systémov postúpenia medzi subjektmi pre rovnaké zaobchádzanie, políciou a organizáciami občianskej spoločnosti,
- poskytovanie dostupných kanálov oznamovania vrátane oznamovania tretími stranami,
- zabezpečovanie individualizovaného oslovovania osôb ohrozených diskrimináciou.

Členské štáty by mali zintenzívniť svoje úsilie, aby zabezpečili, že subjekty pre rovnaké zaobchádzanie budú mať prostriedky potrebné na zvyšovanie informovanosti o svojej existencii a právomociach, a to najmä u skupín obyvateľstva ohrozených diskrimináciou, ako aj u celkovej populácie.

Európska komisia a členské štáty by mali presadzovať nezávislý výskum so skupinami obyvateľstva najviac ovplyvnenými diskrimináciou s cieľom skúmať rôzne faktory, ktoré môžu ovplyvniť rozhodnutie ľudí o tom, či prípad oznámia alebo neoznámia subjektom pre rovnaké zaobchádzanie.

Členské štáty EÚ by mali posilniť snahy o zvyšovanie informovanosti o antidiskriminačných právnych predpisoch a príslušných mechanizmoch nápravy, a to najmä u všetkých skupín obyvateľstva ohrozených diskrimináciou, v súlade s článkom 10 smernice o rasovej rovnosti a článkom 12 smernice o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní.

Členské štáty EÚ by mali zintenzívniť úsilie o používanie nástrojov, ako sú povinnosti v oblasti rovnosti vo verejnom sektore a posúdenia vplyvu na rovnosť, s cieľom zaistiť uplatňovanie zásady rovnakého zaobchádzania.

VÝVOJ ÚLOHY SUBJEKTOV PRE ROVNAKÉ ZAOBCHÁDZANIE

Účinné vykonávanie existujúcich právnych predpisov si vyžaduje príslušné štruktúry a mechanizmy na zlepšenie dodržiavania práva, ako aj zvýšenie dôvery v orgány zapojené do podpory rovnosti. Z tohto hľadiska je kľúčové zaistiť účinnosť subjektov pre rovnaké zaobchádzanie.

V článku 13 smernice o rasovej rovnosti sa uvádza, že „[č]lenské štáty určia orgán alebo orgány na podporu rovnakého zaobchádzania pre všetky osoby bez diskriminácie na základe rasy alebo [etnického pôvodu]. Tieto orgány môžu byť súčasťou orgánov poverených ochranou ľudských práv alebo ochranou práv osôb na vnútroštátnej úrovni.“

Podľa smernice by právomoci týchto subjektov pre rovnaké zaobchádzanie mali zahŕňať poskytovanie nezávislej pomoci obetiam diskriminácie pri podávaní žalôb týkajúcich sa diskriminácie; vykonávanie nezávislých prieskumov týkajúcich sa diskriminácie a uverejňovanie nezávislých správ a poskytovanie odporúčaní v súvislosti s akoukoľvek otázkou spojenou s takouto diskrimináciou. V smernici sa členským štátom necháva široký priestor na zriadenie subjektov pre rovnaké zaobchádzanie podľa ich vlastných inštitucionálnych tradícií a dojednaní.

V roku 2018 Európska komisia zverejnila odporúčanie o normách pre subjekty pre rovnaké zaobchádzanie, v ktorom boli identifikované tri oblasti, v ktorých by členské štáty mohli zaviesť opatrenia na to, aby subjektom pre rovnaké zaobchádzanie umožnili plne podporovať rovnaké zaobchádzanie a účinne vykonávať úlohy, ktoré im boli pridelené na základe právnych predpisov EÚ. Týkajú sa ich mandátu, ich nezávislosti a účinnosti a toho, ako spolupracujú a koordinujú svoju činnosť navzájom, s verejnými orgánmi, ako aj inými organizáciami.

Ako poznamenáva Európska komisia⁵⁷, úloha a postavenie subjektov pre rovnaké zaobchádzanie sa medzi jednotlivými členskými štátmi stále značne líšia, pričom v ich štruktúre, dôvodoch diskriminácie a oblastiach života, na ktoré sa vzťahuje ich právomoc, v ich funkciách, nezávislosti a ľudských, finančných a technických zdrojoch, ktoré majú k dispozícii, existujú veľké rozdiely. Táto nejednotnosť medzi subjektmi pre rovnaké zaobchádzanie v jednotlivých členských štátoch vedie k nedostatkom v ochrane pred diskrimináciou v EÚ. Tento dôkaz o pretrvávajúcej rôznorodosti subjektov pre rovnaké zaobchádzanie – napriek odporúčaniam Európskej komisie o normách pre subjekty pre rovnaké zaobchádzanie, ktoré bolo prijaté už v roku 2018 s cieľom riešiť niektoré z týchto nedostatkov – potvrdzuje, že existuje priestor na harmonizáciu úlohy a postavenia subjektov pre rovnaké zaobchádzanie v EÚ a posilňovanie ich právomocí.

Európska komisia ďalej v akčnom pláne EÚ proti rasizmu na roky 2020 – 2025 oznámila, že bude skúmať možnosť navrhnuť do roku 2022 nové právne predpisy na posilnenie subjektov pre rovnaké zaobchádzanie.

Sieť Equinet vypracovala dva súbory ukazovateľov, ktoré môžu pomôcť EÚ a jej členským štátom v ich úsilí posilniť subjekty pre rovnaké zaobchádzanie.

Tento súbor ukazovateľov o právomociach sa zameriava na dôvody diskriminácie a oblasti života, ktorými sa subjekty pre rovnaké zaobchádzanie zaoberajú, ich povahu a rozsah ich kompetencií, pokiaľ ide o poskytovanie nezávislej pomoci obetiam diskriminácie, ich rozhodovacie právomoci, ich schopnosť vykonávať prieskumy a výskum a ich poradnú funkciu.

Tento súbor ukazovateľov o nezávislosti sa zameriava na právne rámce zriaďovania subjektov pre rovnaké zaobchádzanie, ich schopnosť plniť si svoje funkcie bez zasahovania, rozpočet a zdroje pridelené subjektom pre rovnaké zaobchádzanie a menovanie a zodpovednosť vedenia subjektov pre rovnaké zaobchádzanie.

Dôležitú úlohu subjektov pre rovnaké zaobchádzanie pri uplatňovaní zásady rovnakého zaobchádzania dokazujú aj úlohy pridelené subjektom pre rovnaké zaobchádzanie v rámci

57 Európska komisia (2021), *Pracovný dokument útvarov Komisie – Subjekty pre rovnaké zaobchádzanie a vykonávanie odporúčania Komisie o normách pre subjekty pre rovnaké zaobchádzanie*, SWD(2021) 63 final, Brusel, 19. marca 2021.

rôznych iniciatív EÚ: akčný plán EÚ proti rasizmu na roky 2020 – 2025⁵⁸; stratégia EÚ v oblasti práv obetí⁵⁹; odporúčanie Rady o rovnosti, začleňovaní a účasti Rómov⁶⁰; návrh nariadenia, ktorým sa stanovujú spoločné ustanovenia o fondoch EÚ na obdobie 2021 – 2027 (nariadenie o spoločných ustanoveniach)⁶¹; a návrh záväzných opatrení na zabezpečenie transparentnosti odmeňovania⁶². V každom z nich sa subjektom pre rovnaké zaobchádzanie pridávajú aktívne úlohy, na základe ktorých musia tieto subjekty vyčleniť zdroje tak, aby si dokázali tieto úlohy plniť účinne a nezávisle.

Nariadením o spoločných ustanoveniach sa konkrétnejšie zabezpečuje účasť subjektov pre rovnaké zaobchádzanie v monitorovacích výboroch programov financovaných z prostriedkov EÚ. Úlohou týchto výborov bude skúmať, či programy financované z prostriedkov EÚ spĺňajú základné podmienky, ktoré sú potrebné na získanie prístupu k prostriedkom EÚ a ich využívanie, počas celého programového obdobia.

↑ STANOVISKO FRA Č. 5

Členské štáty EÚ by mali zabezpečiť, aby subjekty pre rovnaké zaobchádzanie mohli účinne plniť svoje úlohy, ktoré im ukladá smernica o rasovej rovnosti, a so zreteľom na ich úlohy, ktoré sú stanovené v akčnom pláne EÚ na boj proti rasizmu; stratégii EÚ v oblasti práv obetí; odporúčaní Rady o rovnosti, začleňovaní a účasti Rómov; návrhu nariadenia, ktorým sa stanovujú spoločné ustanovenia o fondoch EÚ na obdobie 2021 – 2027, a návrhu záväzných opatrení na zabezpečenie transparentnosti odmeňovania.

To zahŕňa zabezpečenie toho, aby bol subjektom pre rovnaké zaobchádzanie pridelený dostatočne široký mandát a vyčlenené primerané ľudské, finančné a technické zdroje na účinné a nezávislé plnenie všetkých ich zákonných úloh. Táto potreba sa zdôrazňuje aj v správe Európskej komisie z roku 2021 o uplatňovaní smernice o rasovej rovnosti a smernice o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní.

Členské štáty by pri tom mali náležite zvážiť odporúčanie Európskej komisie (EÚ) 2018/951 z júna 2018 o normách pre subjekty pre rovnaké zaobchádzanie. To zahŕňa umožnenie subjektom pre rovnosť prijímať a vybavovať sťažnosti (vrátane sťažností tretích strán) a pomáhať obetiam diskriminácie; uverejňovať nezávislé správy a odporúčania o akýchkoľvek otázkach týkajúcich sa diskriminácie; získavať údaje prostredníctvom nezávislých prieskumov, čo prispieva k dôkazovej základni na monitorovanie úrovni diskriminácie, a podporovať informovanosť o existencii orgánov pre rovnosť medzi obyvateľstvom, ktorému majú slúžiť.

Členské štáty sa nabadajú k tomu, aby plne zaviedli opatrenia zahrnuté v odporúčaní Európskej komisie o normách pre subjekty pre rovnaké zaobchádzanie, aby tieto subjekty mohli realizovať svoj obrovský potenciál a podporovať rovnaké zaobchádzanie v praxi.

58 Európska komisia (2020), *Únia rovnosti: akčný plán EÚ proti rasizmu na roky 2020 – 2025*, COM(2020) 565 final, Brusel, 18. septembra 2020.

59 Európska komisia (2020), *Stratégia EÚ v oblasti práv obetí (2020 – 2025)*, COM(2020) 258 final, Brusel, 24. júna 2020.

60 Rada Európskej únie (2021), *Odporúčanie Rady o rovnosti, začleňovaní a účasti Rómov*, Brusel, 2. marca 2021.

61 Európska komisia (2018), *návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa stanovujú spoločné ustanovenia o Európskom fonde regionálneho rozvoja, Európskom sociálnom fonde plus, Kohéznom fonde a Európskom námornom a rybárskom fonde a rozpočtové pravidlá pre uvedené fondy, ako aj pre Fond pre azyl a migráciu, Fond pre vnútornú bezpečnosť a Nástroj pre riadenie hraníc a víza*, COM(2018) 375 final, Brusel, 29. mája 2018.

62 Európska komisia (2021), *návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady, ktorou sa posilňuje uplatňovanie zásady rovnakej odmeny pre mužov a ženy za rovnakú prácu alebo prácu rovnakej hodnoty prostredníctvom transparentnosti odmeňovania a mechanizmov presadzovania*, COM(2021) 93 final, Brusel, 4. marca 2021.

Okrem toho sa Európska komisia nabáda k tomu, aby do roku 2022 navrhla nové právne predpisy na posilnenie subjektov pre rovnaké zaobchádzanie tak, ako je to naznačené v akčnom pláne EÚ proti rasizmu na roky 2020 – 2025. Nerovnaká ochrana pred diskrimináciou naprieč EÚ, ktorá vyplýva z rôznorodého fungovania subjektov pre rovnaké zaobchádzanie, hovorí v prospech takýchto právnych predpisov, najmä ak vezmeme do úvahy, že rovnosť je jednou zo základných hodnôt Únie.

S ohľadom na rozmanitosť právnych tradícií a systémov v členských štátoch sa podporuje pretrvávajúca výmena postupov s cieľom určiť, ako by sa opatrenia zavedené v jednej krajine na posilnenie subjektov pre rovnaké zaobchádzanie mohli preniesť do inej krajiny. V záujme uľahčenia takýchto výmen postupov by členské štáty mohli požiadať o pomoc Európsku komisiu, agentúru FRA a sieť Equinet.

Členské štáty sa nabádajú k tomu, aby uplatňovali ukazovatele vypracované sieťou Equinet na meranie plnenia noriem pre subjekty pre rovnaké zaobchádzanie, a k prijatiu opatrení na náležité posilnenie týchto subjektov.

EÚ by mala zabezpečiť, aby mala sieť Equinet dostatočné ľudské, technické a finančné zdroje, ktoré jej umožnia ďalej rozpracovať súbory ukazovateľov a zabezpečiť ich vykonávanie, pomáhať Európskej komisii, členským štátom a subjektom pre rovnaké zaobchádzanie pri monitorovaní praktického vykonávania odporúčania o normách pre subjekty pre rovnaké zaobchádzanie. To by prispelo k posilneniu subjektov pre rovnaké zaobchádzanie.

PODPORA ZÍSKAVANIA A POUŽÍVANIA ÚDAJOV O ROVNOSTI VRÁTANE SPRÁVNEHO UPLATŇOVANIA VŠEOBECNÉHO NARIADENIA O OCHRANE ÚDAJOV

Podľa *Európskej príručky o údajoch o rovnosti*⁶³ sú „údaje o rovnosti“ akákoľvek informácia, ktorá je užitočná na účely opisu a analýzy situácie v oblasti rovnosti. Takéto údaje sú nevyhnutné na posudzovanie uplatňovania nediskriminačných politík na úrovni EÚ a na úrovni členských štátov, ktoré je založené na dôkazoch, a na posilnenie skupín obyvateľstva ohrozených diskrimináciou.

Keď sa takéto informácie získavajú pravidelne a systematicky, významne pomáhajú členským štátom pri posudzovaní plnenia ich povinností v oblasti ľudských práv. Tvorcom politík to takisto umožňuje monitorovať trendy vo výsledkoch uplatňovania právnych predpisov, politík a opatrení, ktoré prijíma EÚ a jej členské štáty na podporu rovnakého zaobchádzania. V tejto súvislosti Európsky dvor audítorov vo svojej osobitnej správe z roku 2016 o **politických iniciatívach a finančnej podpore EÚ na integráciu Rómov** vyzval Európsku komisiu, aby spolupracovala s členskými štátmi na príprave spoločnej metodiky a nabádala členské štáty na získavanie štatistických údajov o etnickom pôvode⁶⁴. Európska komisia a agentúra FRA preto spolupracovali s vnútroštátnymi kontaktnými miestami pre Rómov v pracovnej skupine, ktorá vytvorila rámec ukazovateľov o rovnosti, začleňovaní a účasti Rómov, a poskytla jej údaje. Táto práca naďalej pokračuje.

V súčasnosti niektoré členské štáty prevádzkujú komplexné systémy alebo uplatňujú koordinovaný prístup k získavaniu a využívaniu údajov o rovnosti, ako sa uvádza v *usmerneniach o zlepšovaní získavania a využívania údajov o rovnosti*, ktoré v roku 2018 schválila skupina Európskej komisie na vysokej úrovni pre nediskrimináciu, rovnosť a rozmanitosť⁶⁵. Tieto usmernenia vypracovala špecializovaná podskupina pre údaje o rovnosti za podpory agentúry FRA s cieľom ponúkať konkrétne usmernenia k tomu, ako zlepšiť získavanie a využívanie údajov o rovnosti na vnútroštátnej úrovni.

Niektoré členské štáty začali vykonávať tieto usmernenia, ktoré patria do inštitucionálneho, štrukturálneho a prevádzkového rozmeru získavania a využívania údajov o rovnosti. Tieto usmernenia dopĺňa **prehľad slubných postupov**⁶⁶ a diagnostický nástroj na mapovanie.

Podskupina pre údaje o rovnosti identifikovala niekoľko výziev spojených s využívaním a získavanim údajov o rovnosti, ktorým čelia mnohé členské štáty, vrátane nerovnováhy medzi dôvodmi diskriminácie a oblasťami života, za ktoré sa údaje získavajú; nedostatočnej konzistentnosti a jednotnosti definícií, klasifikácií a kategorizácií, čo má vplyv na porovnateľnosť štatistík o rovnosti medzi členskými štátmi a v rámci nich; nedostatočných konzultácií s príslušnými zainteresovanými stranami a dotknutými skupinami pri navrhovaní a vykonávaní získavania údajov; nepravidelného získavania údajov, ktoré neumožňuje analýzu trendov v priebehu času, a nepresného výkladu rámcov na ochranu údajov, keďže sa týkajú údajov o rovnosti.

Tento nedostatok údajov znamená, že EÚ a členské štáty nemajú komplexný obraz, keď chcú riešiť skúsenosti miliónov ľudí v celej EÚ, ktoré sa vyznačujú diskrimináciou z rôznych dôvodov a v rôznych oblastiach života. Okrem toho výsledný nedostatok príslušných údajov zabraňuje EÚ a členským štátom účinne monitorovať situáciu v oblasti rovnosti. Údaje o rovnosti môžu takisto pomôcť zlepšiť posudzovanie potenciálnej diskriminácie a predsudkov vtedy, keď sa pri rozhodovaní vo zvýšenej miere používajú algoritmy a umelá inteligencia.

Neexistencia spoľahlivých a systematicky získavaných údajov o rovnosti spojená s veľmi malým počtom prípadov diskriminácie oznámených príslušným úradom, kompetentným orgánom a súdom vytvára len neúplný obraz o skutočnej diskriminácii v EÚ. Ako je uvedené

63 Európska komisia (2016), *Európska príručka o údajoch o rovnosti*, Luxemburg, Úrad pre publikácie, s. 15.

64 Európsky dvor audítorov (2016), *Politické iniciatívy a finančná podpora EÚ na integráciu Rómov: výrazný pokrok za posledné desaťročie, no ďalšie úsilie je potrebné v praxi*, Luxemburg, Úrad pre publikácie.

65 Európska komisia, skupina na vysokej úrovni pre nediskrimináciu, rovnosť a rozmanitosť (2018), *Usmernenia o zlepšovaní získavania a využívania údajov o rovnosti*, Brusel, Európska komisia.

66 FRA (2020), „*Prehľad postupov získavania údajov o rovnosti*“.

v usmernení č. 1 k údajom o rovnosti, národný štatistický úrad, subjekt pre rovnaké zaobchádzanie alebo výskumná inštitúcia by mohla mapovať „existujúce zdroje údajov o rovnosti v členských štátoch [...] a vytvoriť základ pre systematickejší prístup k získavaniu údajov o rovnosti“⁶⁷.

Na riešenie nedostatkov zistených počas takéhoto mapovania sa v usmernení č. 2 o údajoch o rovnosti navrhuje, aby mohli príslušné orgány zriadiť medziinštitucionálnu pracovnú skupinu zahŕňajúcu napríklad „ministerstvá, národné štatistické úrady, subjekty pre rovnaké zaobchádzanie, vnútroštátne inštitúcie zaoberajúce sa ľudskými právami, výskumné inštitúcie a vedeckú komunitu, ako aj iných relevantných aktérov a poskytovateľov údajov, ako sú zástupcovia príslušných miestnych orgánov, súdnictva, polície atď.“⁶⁸.

Úrad vysokého komisára Organizácie Spojených národov pre ľudské práva vo svojom **usmernení o získavaní a rozčleňovaní údajov na monitorovanie pokroku v dosahovaní cieľov Agendy 2030 pre udržateľný rozvoj** z roku 2018 zdôrazňuje zásadu z oblasti ľudských práv „neublížovať“⁶⁹. Ako sa uznáva v *usmerneniach o zlepšovaní získavania a využívania údajov o rovnosti*, „neublížiť“ znamená, že žiadna činnosť získavania údajov by nemala vytvárať ani posilňovať existujúcu diskrimináciu, predsudky alebo stereotypy, a že získané údaje by sa mali používať v prospech skupín, ktoré opisujú, a spoločnosti ako celku⁷⁰.

67 Európska komisia, skupina na vysokej úrovni pre nediskrimináciu, rovnosť a rozmanitosť (2018), *Usmernenia o zlepšovaní získavania a využívania údajov o rovnosti*, Brusel, Európska komisia, s. 9.

68 Tamže, s. 10.

69 Úrad vysokého komisára Organizácie Spojených národov pre ľudské práva (2018), *Prístup k údajom založený na ľudských právach – nezabudnúť na nikoho v Agende 2030 pre udržateľný rozvoj*, New York, Organizácia Spojených národov.

70 Európska komisia, skupina na vysokej úrovni pre nediskrimináciu, rovnosť a rozmanitosť (2018), *Usmernenia o zlepšovaní získavania a využívania údajov o rovnosti*, Brusel, Európska komisia, s. 4.

↑ STANOVISKO FRA Č. 6

Členské štáty EÚ by mali zabezpečiť systematické získavanie spoľahlivých, platných a porovnateľných údajov o rovnosti rozčlenených podľa pohlavia, rasového a etnického pôvodu, náboženstva alebo viery, zdravotného postihnutia, veku alebo sexuálnej orientácie. Členské štáty by mali tieto údaje získavať pomocou ďalej opísaných prostriedkov na základe vlastnej identifikácie osôb ohrozených diskrimináciou. Zástupcovia týchto skupín obyvateľstva z organizácií občianskej spoločnosti by mali prispieť k vytvoreniu príslušných definícií a ukazovateľov.

Členské štáty by mali čerpať z čo najširšieho spektra zdrojov údajov o rovnosti vrátane sčítania obyvateľov na vnútroštátnej úrovni spolu s údajmi agentúry FRA; administratívnych registrov; prieskumov domácností a jednotlivcov; prieskumov viktimizácie; prieskumov postojov; údajov o žalobách a výskumu realizovaného subjektmi pre rovnaké zaobchádzanie; situačného testovania; monitorovania rozmanitosti zamestnávateľmi a poskytovateľmi služieb a údajov vytvorených prostredníctvom stratégií kvalitatívneho výskumu, ako sú prípadové štúdie, hĺbkové rozhovory a rozhovory s odborníkmi.

Členské štáty by mali posilňovať pravidelné a komplexné získavanie údajov o rovnosti prostredníctvom svojich národných štatistických úradov a iných príslušných orgánov verejnej správy. To zahŕňa systematické zhromažďovanie štatistík o rovnosti na základe sčítaní obyvateľov a domácností, administratívnych registrov a oficiálnych prieskumov vykonávaných v celej EÚ, ako je štatistika Európskej únie o príjmoch a životných podmienkach, výberové zisťovanie pracovných síl a iné reprezentatívne prieskumy. Aby bolo možné monitorovať výsledky týkajúce sa rovnosti, takéto zdroje údajov i) by sa mali vzťahovať na nedostatočne zastúpené skupiny ohrozené diskrimináciou; a ii) mali by zahŕňať informácie o skúsenostiach s diskrimináciou na základe pohlavia, rasového a etnického pôvodu, náboženstva alebo viery, zdravotného postihnutia, veku alebo sexuálnej orientácie.

Na vytvorenie stratégií na primerané zachytenie situácií, v ktorých sa rôzne dôvody diskriminácie prelínajú alebo pôsobia vo vzájomnej kombinácii, teda viacnásobnej a prierezovej diskriminácie, by členské štáty EÚ mali používať komplexný súbor nástrojov na získavanie údajov o rovnosti vrátane rozsiahlych kvantitatívnych prieskumov vzťahujúcich sa na rôzne skupiny obyvateľstva a dôvody diskriminácie, ako aj testovanie diskriminácie, čo je uznávaná metóda získavania objektívnych dôkazov diskriminácie.

Členské štáty by mali zintenzívniť úsilie zamerané na koordinovaný prístup k získavaniu údajov o rovnosti a využívať takéto údaje ako základ pre tvorbu politik založených na dôkazoch na podporu rovnosti a nediskriminácie. Členské štáty by z tohto hľadiska mali náležite zohľadniť usmernenia o zlepšovaní získavania a využívania údajov o rovnosti, ktoré schválila Skupina EÚ na vysokej úrovni pre nediskrimináciu, rovnosť a rozmanitosť. Členské štáty sa nabádajú k tomu, aby používali nástroj na mapovanie a prehľad postupov, ktoré dopĺňajú tieto usmernenia. Inštitúcie a orgány EÚ by mali zvážiť uplatňovanie týchto usmernení v rámci svojich vlastných štruktúr.

V súlade s usmernením č. 2 v usmerneniach o zlepšovaní získavania a využívania údajov o rovnosti by členské štáty mali zvážiť, že sa subjektom pre rovnaké zaobchádzanie umožní presadzovať medziinštitucionálnu spoluprácu pri získavaní a využívaní údajov o rovnosti. Toto by sa dalo dosiahnuť zriadením štruktúr (napr. medziinštitucionálnej pracovnej skupiny), ktoré umožňujú systematickú a dlhodobú spoluprácu medzi príslušnými subjektmi v akejkoľvek danej krajine. Členské štáty, ktoré pridávajú subjektom pre rovnaké zaobchádzanie takúto koordinačnú funkciu, by mali zabezpečiť, aby sa týmto subjektom poskytla potrebná právomoc, odbornosť a zdroje.

ZÍSKAVANIE ÚDAJOV O ROVNOSTI PODĽA VŠEOBECNÉHO NARIADENIA O OCHRANE ÚDAJOV

Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679 z 27. apríla 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov, ktorým sa zrušuje smernica 95/46/ES (všeobecné nariadenie o ochrane údajov), nadobudlo účinnosť 25. mája 2018. To viedlo k úvahám o tom, ako zákonne získavať a spracúvať osobitné kategórie osobných údajov (článok 9 všeobecného nariadenia o ochrane údajov), ako sú údaje súvisiace s rasovým alebo etnickým pôvodom osoby, zdravím, náboženstvom alebo vierou či sexuálnou orientáciou. Napríklad v *usmerneniach o zlepšovaní získavania a využívania údajov o rovnosti*, ktoré schválila skupina na vysokej úrovni pre nediskrimináciu, rovnosť a rozmanitosť, sa uvádza, že „požiadavky na ochranu údajov sa [niekedy] chápu tak, že sa nimi zakazuje získavanie osobných údajov, ako je etnický pôvod, náboženstvo alebo sexuálna orientácia osoby“⁷¹. V súlade s článkom 9 ods. 2 písm. j) všeobecného nariadenia o ochrane údajov je spracúvanie osobitných kategórií osobných údajov zakázané, **ak neplatí, že** „spracúvanie je nevyhnutné na [...] štatistické účely podľa článku 89 ods. 1 na základe práva Únie alebo práva členského štátu, ktoré sú primerané vzhľadom na sledovaný cieľ, rešpektujú podstatu práva na ochranu údajov a určujú vhodné a konkrétne opatrenia na zabezpečenie základných práv a záujmov dotknutej osoby“.

Členské štáty môžu preto získavať a spracúvať údaje o rovnosti na základe osobitných kategórií osobných údajov z dôvodu závažného verejného záujmu, na štatistické účely a na účely vedeckého alebo historického výskumu zaistením toho, že dotknutá osoba vyjadřila výslovný súhlas so spracúvaním týchto osobných údajov na jeden alebo viacero určených účelov [článok 9 ods. 2 písm. a)].

Okrem toho sa v odôvodnení 26 všeobecného nariadenia o ochrane údajov objasňuje, že zásady ochrany údajov sa uplatňujú na osobitné kategórie osobných údajov, ktoré sa týkajú identifikovanej alebo identifikovateľnej fyzickej osoby, a nemali by sa uplatňovať na anonymné informácie ani na osobné údaje, ktoré boli anonymizované tak, že dotknutá osoba nie je alebo už nie je identifikovateľná, ako sú údaje používané na súhrnné štatistické účely na zisťovanie a zaznamenávanie trendov v oblasti rovnosti.

Európsky dozorný úradník pre ochranu údajov(EDPS) zverejnil **predbežné stanovisko k ochrane údajov a vedeckému výskumu** na poskytnutie právnej istoty o podmienkach, za ktorých je spracúvanie takýchto údajov povolené, a o tom, aké bezpečnostné záruky musia byť zavedené pri ich získavaní. Toto stanovisko EDPS sa týka subjektov získavajúcich údaje a sprostredkovateľov, čo zahŕňa výskumné inštitúcie, akademickú obec, orgány verejnej správy na vnútroštátnej a miestnej úrovni, subjekty pre rovnaké zaobchádzanie, inštitúcie pre ľudské práva, agentúry a orgány EÚ (vrátane agentúry FRA) a organizácie občianskej spoločnosti.

⁷¹ Tamže, s. 7.

↑ STANOVISKO FRA Č. 7

Všeobecné nariadenie o ochrane údajov umožňuje získavanie a spracúvanie osobitných kategórií osobných údajov za istých podmienok, a to aj na štatistické alebo výskumné účely [článok 9 ods. 2 písm. a), g) a j)].

Subjekty získavajúce údaje a sprostredkovatelia v členských štátoch EÚ by sa mali poradiť so svojimi vnútroštátnymi orgánmi na ochranu osobných údajov a požiadať o ďalšie usmernenie Európsky výbor pre ochranu údajov (EDPB) a EDPS, pokiaľ ide o ochranné opatrenia, ktoré je potrebné uplatniť pri získavaní a spracúvaní osobitných kategórií osobných údajov, a to aj na účely vedeckého výskumu [článok 9 ods. 2 písm. j) všeobecného nariadenia o ochrane údajov]. Pri tom by mali náležite zohľadniť **predbežné stanovisko EDPS k ochrane údajov a vedeckému výskumu zo 6. januára 2020** a nadchádzajúce usmernenia výboru EDPB k ochrane údajov a vedeckému výskumu.

Všetky činnosti získavania a spracúvania údajov o rovnosti by sa mali vykonávať v plnom súlade so zásadami a s ochrannými opatreniami stanovenými podľa všeobecného nariadenia o ochrane údajov.

EUROPEAN UNION AGENCY
FOR FUNDAMENTAL RIGHTS

PODPORA A OCHRANA VAŠICH ZÁKLADNÝCH PRÁV V CELEJ EÚ —

Celé stanovisko agentúry FRA 1/2021 z 30. apríla 2021 sa nachádza na tejto adrese:

<https://fra.europa.eu/en/publication/2021/fra-opinion-eu-equality-20-years>

ĎALŠIE INFORMÁCIE

FRA – AGENTÚRA EURÓPSKEJ ÚNIE PRE ZÁKLADNÉ PRÁVA

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Viedeň – Rakúsko

Tel. +43 158030-0 – Fax +43 158030-699

fra.europa.eu

 facebook.com/fundamentalrights

 twitter.com/EURightsAgency

 linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency

Úrad pre vydávanie publikácií
Európskej únie